

MARINEBLAD

NUMMER 6 | OKTOBER 2017 | JAARGANG 127

KVMO

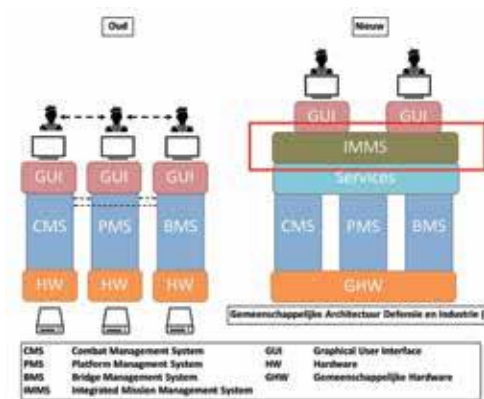
Defensiebegroting 2018: Tussen hoop en vrees

ACTUEEL
Ontwikkelingen in
het informatiedomein
van de NAVO

HISTORIE
Wetenschappelijke
expedities van
de KM

COLUMN
Holslag over het
machtsverlies
van Europa

inhoud

COLUMNS

- 3 **VOORZITTER KVMO**
- 9 **JONATHAN HOLSLAG**
- 22 **SERGEI BOEKE**

ACTUEEL / KENNIS

- 4 **WETENSCHAPPELIJKE EXPEDITIES VAN DE KM**
Martin Fink
- 11 **SYSTEEMINTEGRATIE AAN BOORD VAN MARINESCHEPEN**
Bram Kool
- 16 **ONTWIKKELINGEN IN HET NAVO INFORMATIEDOMEIN**
Marten Meijer
- 24 **ZEEROOFBESTRIJDING TIJDENS DE DEKOLONISATIE OORLOG**
Martin Hoekstra

ACTIVITEITEN

- 29 **TOCHT NAAR CHATHAM 2017**
- 31 **ACTIVITEITEN AFDELINGEN KVMO**
- 32 **TERUGBLIK MARITIEM EVENEMENT**

VASTE RUBRIEKEN

- 8 **CARTOON**
- 10 **REACTIES**
- 23 **EN MIJN SCRIPTIE IS**
Jesse van Zwol
- 28 **BOEKSIGNALEMENT**
- 30 **KVMO ZAKEN**
- 31 **IN MEMORIAM**

www.kvmo.nl

COLOFON

Marineblad is een uitgave van
de Koninklijke Vereniging
van Marineofficieren

ISSN: 0025-3340

Hoofredactie:
KLTZ ing. M.E.M. de Natris
mw. drs. M.L.G. Lijmbach

Eindredactie
mw. drs. M.L.G. Lijmbach

Artikelencommissie
drs. A.A. Bon, LTZ1 (TD) ing. J.M.T. Bongartz,
KLTZ (LD) mr.dr. M.D. Fink, LTZ1 (LD) C.F.L.
Ghijsen, KLTZ (TD) F.G. Marx MSc., B. Naafs,
LTZ1 (TD) dr. ir. W.L. van Norden, dr. A.J. van der
Peet, LTZ1 drs. R.M. de Ruiter, LTKOLMARNIS
R.A.J. de Wit

Medewerkers:
mw. drs. Z. Borgeld-Guman, mr. S. Boeke,
dr. J. Holslag, KLTZ (TD) H. Boomstra (cartoon),
MCD (foto's, tenzij anders vermeld)

Adres redactie
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
Tel. 070-383 95 04
marineblad@kvmo.nl
www.kvmo.nl

Vormgeving
Frank de Wit
Tel. 038-455 17 54

Drukwerk
Wilco Art Books
Vanadiumweg 8
3812 PZ Amersfoort

Advertenties
070-383 95 04

Abonnementen
Voor leden van de KVMO is het Marineblad
gratis. Informatie over het lidmaatschap van de
KVMO staat op: www.kvmo.nl onder 'FAQ'.
Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50
(buitenland) per jaar.

Copyright Marineblad
Overname van artikelen is enkel toegestaan na
schriftelijke toestemming van de redactie en
onder uitdrukkelijke vermelding van de bron.
Artikelen in het Marineblad vertolken niet
noodzakelijk de visie van het hoofdbestuur van
de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren
of van de redactie. De inhoud van artikelen blijft
geheel voor verantwoording van de auteur(s).
Richtlijnen voor het schrijven en aanleveren van
artikelen zijn in te zien op www.kvmo.nl onder
'Marineblad'.

Adreswijziging
Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan:
Secretariaat KVMO
Antwoordnummer 93244
2509 WB Den Haag
(geen postzegel nodig)
of info@kvmo.nl

Foto cover:
Noodhulp door de KM na de orkaan Irma op Sint
Maarten, september 2017. (foto MCD)

De KVMO maakt deel uit van de

MARC DE NATRIS, VOORZITTER KVMO

column

Het ziet er naar uit dat Rutte III voorlopig nog op zich laat wachten. Dit betekent dat iedereen die Defensie en haar personeel een warm hart toedraagt in het ongewisse blijft over de toekomst van onze krijgsmacht. Gaat Rutte III daadwerkelijk investeren in onze krijgsmacht, die Rutte II ten tijde van nood, Orkaan Irma, wel weet te vinden? Of wordt het wederom 'een doekje voor het bloeden' voor het 'can-do' defensiepersoneel?

De geluiden die ik opvang vanuit het formatieproces, o.a. tijdens de onlangs gehouden Johan de Wittlezing, stemmen mij niet optimistisch. Je kunt je toch niet voorstellen dat onze politici niet inzien dat de wereldorde aan het veranderen is? Onlangs werd de Russische oefening Zapad (Westen) 2017 met meer dan 100.000 militairen aan de EU-grenzen gehouden. Volgens waarnemers de 'grootste oefening sinds het einde van de Koude Oorlog'. Chinese en Russische oorlogsschepen worden steeds vaker op 'onze' Noordzee gesignaleerd. Noord-Korea wil naar aanleiding van de VN-maatregelen 'As en duisternis in VS' en een kernbom op Japan gooien. Hoeveel signalen heeft politiek Den Haag nodig om in te zien dat vrede en veiligheid óók voor Europa geen vanzelfsprekendheid meer zijn, zoals Jonathan Holslag

in zijn column schrijft. Vooralsnog wordt er vanuit Den Haag niet gereageerd op deze nieuwe ontwikkelingen.

U bent van mij gewend dat ik in het Marineblad dat kort na Prinsjesdag verschijnt over de defensiebegroting schrijf. Dit jaar houden we het bij een korte reactie van de KVMO (zie pag. 30), omdat het een beleidsarme begroting 2018 betreft. Bijzonder (beleids)arm voor onze Koninklijke Marine, aangezien deze voor veiligheid op en vanaf zee minder budget krijgt toebedeeld t.o.v. 2017. Onze (demissionaire) regering houdt net als voorgaande jaren 'de hand op de defensieknip'. Met als gevolg dat er vooralsnog geen besluiten worden genomen over investeringsprogramma's, die hard nodig zijn om onder andere onze marine toekomstbestendig en voor haar taak berekend te maken.

Voor haar taak berekend houdt ook in dat er zal moeten worden geïnvesteerd in het personeel. De werving en het behoud laten geen verbetering zien, waardoor het aantal vacatures reeds is opgelopen tot 6.000, voornamelijk militairen. De te hoge uitstroom wordt een steeds grotere uitdaging voor Defensie en kan in mijn ogen alleen tot stilstand worden gebracht als er iets fundamenteel gaat veranderen in het personeelsbeleid van Defensie. Niet alleen door het weer bieden van perspectief aan het defensiepersoneel maar ook door weer in gesprek te gaan met het personeel. Er wordt teveel over hen gepraat in plaats van naar hen geluisterd. Wat wil het personeel, in plaats van 'wij op het Plein weten wat goed voor u is'. Alleen als de politiek en de defensietop gaan luisteren naar het defensiepersoneel zal het goed gaan komen met de werving en het behoud. Het wordt tijd voor een nieuwe wind bij Defensie. 'Oude wijn in nieuwe zakken' biedt geen soelaas. Ik roep de (nieuwe) minister dan ook op om zo snel mogelijk met een arbeidsvoorwaardenresultaat te komen waar wel draagvlak voor is om daarna samen met de bonden het gesprek aan te gaan met het personeel, zodat er een nieuwe wind kan gaan waaien.

Ik vraag uw bijzondere aandacht voor het artikel 'Integrated Mission Management, een onderzoek door prototyping' van LTZ3 Bram Kool. Het artikel is een bewerking van zijn scriptie, waarvoor LTZ3 Kool op 23 juni jl. de KVMO-scriptie prijs heeft ontvangen.

weblog voorzitter
www.kvmo.nl

@voorzitter_kvmo

KNAG-expedities

'Als men daarbij denkt dat niet alleen het schip werd afgestaan, maar dat ook hele exploitatie ... en zelfs een deel van de instrumenten en van de kosten van de expeditie kas is gevoteerd, dan zal het duidelijk zijn dat de hele onderneming alleen mogelijk is geweest dankzij de marine'. -Th. Keunen, geoloog Snellius-expeditie

Marineofficiëren op pad voor wetenschappelijke reizen

In 2014 organiseerde de Koninklijke Marine met een groep wetenschappers een wetenschappelijke poolexpeditie naar het eiland Jan Mayen. Zr. Ms. Zeeland werd daarvoor ingezet.¹ Eerder, in 1930, was Hr. Ms. Nautilus naar het eiland gestuurd om voor het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap (KNAG) een gedenksteen te plaatsen, voor de Nederlanders die tijdens de winter van 1633-1634 op dat eiland om het leven kwamen. Deze steen kreeg in 2014 een opknapbeurt.

Even leek met deze inzet een oude tijd te herleven, namelijk die van de inzet van de marine bij wetenschappelijke expedities die tussen het eind van de 19^e en de eerste helft 20^e eeuw werden ondernomen. Een aantal van deze expedities is door het KNAG geïnitieerd of ondersteund. En aan veel van deze expedities namen ook marineofficiëren deel. Onder meer vanwege hun expertise, zoals als het kunnen doen van astronomische plaatsbepalingen of cartografische werkzaamheden, vanwege hun topografische kennis, als praktische expeditieleider en bovendien ook vanwege hun uithoudingsvermogen in vaak uitdagende klimatologische omstandigheden. En daarnaast verzamelde zij objecten ten behoeve van verschillende wetenschappelijke disciplines. Wie waren die marineofficiëren die zich hebben ingezet voor de wetenschap tijdens de KNAG-expedities naar Suriname, Nederlands-Indië en de Noordpool?

Het Aardrijkskundig Genootschap en de marine

Het Aardrijkskundig Genootschap werd in 1873 opgericht en kwam onder voorzitterschap van de Leidse professor Land- en Volkenkunde van Nederlands-Indië

Pieter J. Veth.² Veth begon zijn carrière als docent aan de Koninklijke Militaire Academie, ter ondersteuning van de leerstoel Maleisische taal en de land- en volkenkunde der Oost-Indische bezittingen. Het doel van het Genootschap was eenvoudig omschreven: de 'vermeerdering van de kennis van het aardrijk'.³ Daarvoor organiseerde of ondersteunde het KNAG onder meer expedities, voornamelijk, maar niet uitsluitend, in de Nederlandse koloniën. Daarnaast was ook de Noordpool in expeditionaire zin in trek, waarbij Nederland niet wilde achterblijven.

De expedities van het KNAG moeten in een tijd, politiek en wetenschappelijk klimaat worden geplaatst waarin koloniale expansie, het invullen van 'witte plekken' op de kaart en de wetenschappelijke ontwikkeling van disciplines zoals antropologie, archeologie, biologie, geologie en oceanografie tot volwassenheid kwamen. Regerings- en wetenschappelijke ideeën vonden elkaar in deze expedities, waarbij, naast verder doorstoten naar en in de kaart brengen van de koloniale binnenlanden, ondertussen invloedsfeer en macht werd uitgebreid en onderweg van alles werd opgemeten en verzameld. Informatie die weer nuttig kon zijn voor het besturen van de overzeese gebieden. Wellicht is dit wederzijdse nut tussen modern imperialisme en de genoemde

wetenschappen ook één van de redenen geweest dat krijgsmacht en regering dergelijke initiatieven met personeel en materiaal ondersteunden.⁴ En natuurlijk was het niet slechts de marine die mensen hiervoor beschikbaar stelde; de landmacht bleef hier niet in achter. Maritiem historica Van Dissel stelde vast dat vanaf het begin van haar oprichting het KNAG marineofficiëren in het bestuur had en tot haar leden mocht tellen. Tot het bestuur behoorden bijvoorbeeld de kapiteins ter zee J.H.L. Luymes en A.R. Blommendal, beiden ooit Chef der Hydrografie, alsook vice-admiraal Martin Jansen.⁵ Blommendal had een cartografische afdeling binnen het KNAG opgericht.⁶ Naast het bestuur lag de link tussen het genootschap en de marine toch vooral bij de personen die voor het KNAG de expedities ondernamen. Tussen de oprichting in 1960 ondernam of faciliteerde het KNAG tientallen expedities.⁷ Bij een groot aantal daarvan was de Koninklijke Marine betrokken. Soms in de vorm van uitgeleend personeel, soms met materiaal, soms met beiden. Voor de Snellius-expeditie van 1929 in de Indische Archipel stelde de marine bijvoorbeeld een volledig schip, Hr. Ms. Willebrord Snellius, met bemanning ter beschikking. Geoloog Kuenen, één van de wetenschappers aan boord van deze expeditie, merkte in zijn verslag op dat de expeditie slechts mogelijk was vanwege de bijdrage van de marine.⁸ Op weer andere wetenschappelijke expedities werden individuele marineofficiëren uitgeleend. De meeste expedities van het KNAG gingen naar gebieden in Nederlands-Indië en Suriname, die in kaart werden gebracht en waarover allerlei-soortige gegevens verzameld werden. Van antropologische gegevens tot en met de flora en fauna, van data over bijvoorbeeld de bodemgesteldheid en bergtoppen tot en met de loop en bronnen van rivieren.

Suriname

Aan het begin van de 20^e eeuw ondersteunde het KNAG een aantal expedities in Suriname. In totaal werden acht expedities ondernomen om de vrijwel onbekende binnenlanden van Suriname verder te exploreren met betrekking tot allerlei onderwerpen, zoals de exacte grenzen van Suriname, de loop en bronnen van de rivieren en de Surinaamse fauna en flora. De meereizende botanici vertellen in hun verslag: 'Door de tot dusverre genoemde botanici werd vrijwel uitsluitend verzameld rondom Paramaribo, in de nabijheid van de plantages en langs de rivieren...[...]. En de Wetenschappelijke expedities zelfs tot aan de bronnen van deze rivieren'.⁹ De eerste zeven expedities vonden plaats tussen 1901 en 1911. De laatste, naar het Wilhelmina-gebergte, in 1926. De loop van de Surinaamse rivieren vormde doorgaans de basis voor de expedities. En bij alle expedities waren marineofficiëren betrokken, soms als expert en soms als expeditieleider. Voor de eerste twee expedities door de Surinaamse binnenlanden wordt LTZ1 A.J. van Stockum door de marine uitgeleend. Bij de eerste reis (de Coppename-expeditie) in 1901 gaat hij mee als topograaf. Bij de tweede expeditie, naar het brongebied van Saramacca, krijgt hij de leiding.¹⁰ Hij schrijft er *Een ontdekkingsstocht in de binnenlanden van Suriname. Dagboek van de*

saramacca-expeditie (1905) over. Naast de geografische werkzaamheden van het in kaart brengen van de loop en bron van de rivier verzamelt hij verschillende objecten: 'Naast deze werkzaamheden op zuiver geografisch terrein welke aan mij werden opgedragen, zou ook nu weer getracht worden de kennis omtrent de binnenlanden van Suriname op natuur-historisch gebied te verrijken door het verzamelen van dieren, planten en gesteenten'.¹¹

Bij de volgende drie reizen gaat LTZ2 Claudius de Goeje (1879-1955) mee. Bij de marine leerde De Goeje kaarten vervaardigen en wordt op grond van die kennis uitgeleend aan de wetenschappelijke reizen in Suriname. De Goeje wordt tweede cartograaf bij de 3^e en 4^e expeditie (de Gonini en Taponahoni-rivier expedities) die onder leiding stonden van 1^e luitenant (KNIL) Alphons Herderschee. 'De laatste tocht beoogde verband te brengen tusschen de opnamen van de Saramacca en de Gonini-expeditie. De Tapanahonrivier, en zoo mogelijk hare groote zijtakken, moesten in kaart gebracht, en 't grensgebergte met Brazilië verkend worden. Bovendien moesten Mineralogische, Botanische en Zoölogische verzamelingen aangelegd worden', schrijft meereizend arts Versteeg over de tocht.¹² De Goeje is ook belast met het verzamelen van etnografica voor het Leidse Volkenkundig museum en ontwikkelt bovendien zelf een levendige interesse voor deze materie.¹³ Bij de vijfde expeditie in 1907, naar Toemoekehoemak, krijgt hij de leiding.

In 1909 verlaat de Goeje de marine.¹⁴ De expedities naar de binnenlanden van Suriname blijven echter onder leiding van marineofficiëren. De zesde en zevende expeditie, in 1908 en 1910, naar de Suriname- en de Corantijnrivier, komen onder leiding van LTZ1 Johan Eilerts de Haan (1865-1910). Kort na het begin van de zevende expeditie (de Corantijn-expeditie) komt hij echter, waarschijnlijk door malaria, om het leven. Eilerts de Haan wordt in de jungle begraven en LTZ1 Conrad Käyser (1844-1947) neemt de leiding van de expeditie over. Jaren later komen Käyser en De Goeje met elkaar in aanraking. In 1937 neemt De Goeje nog een keer deel aan een expeditie om de grens met buurland Brazilië

af te bakenen. De commissie belast met de grensafbakening staat onder leiding van, inmiddels vice-admiraal b.d. Käyser. In 1946 heeft De Goeje

LTZ1 Johan Eilerts de Haan, leider van de expeditie naar de binnenlanden van Suriname in 1908 en 1910. Kort na het begin van die tweede expeditie kwam Eilerts de Haan, waarschijnlijk door malaria, om het leven. Hij werd in de jungle begraven. (NIMH)

¹ Zr. Ms. Zeeland voor de kust van het eiland Jan Mayen in 2014. (MCD)

zijn interesses zodanig ontwikkeld dat hij tot bijzonder hoogleraar taal- en volkenkunde van Suriname en Curaçao aan de Universiteit van Leiden wordt benoemd.

Nederlands-Indië

Natuurlijk was ook de Indische Archipel een interessant onderzoeksgebied. Aan het hoofd van de eerste expeditie van het genootschap, die tussen 1877 en 1879 naar midden-Sumatra werd ondernomen, stond LTZ1 Johannes Schouw Santvoort (1846-1877). Hij had reeds ervaring met rivieronderzoek, dat nu weer van pas kwam. De expeditie had vele doelen, waaronder het in kaart te brengen van de Djambi-rivier, op zoek gaan naar mineralen en gewassen en het verzamelen van etnografische gegevens. Schouw Santvoort komt echter in november 1877 in Djambi door een hartstiltand om het leven. Sommigen vermoedden dat hij vergiftigd werd door de lokale bevolking. LTZ1 C.H. Cornelissen neemt zijn taak over. ‘Die keuze bleek een hoogst gelukkige. Veel, zeer veel is door dien officier verricht tot bevordering van het doel dat men zich had voorgesteld, en zonder politieke hindernissen, die ook door hem in ruime mate moest worden ondervonden, had hij zeker de gansche hem opgedragen taak volbracht op een wijzen boven alle lof verheven’, schrijft KNAG-voorzitter Veth in zijn verslag van de expeditie.¹⁵ Andere KNAG-expedities in de Archipel volgden, naar de Kei-eilanden tussen 1888-1890, en Zuidwest Nieuw-Guinea naar het Sneeuwgebergte, onder leiding van ex-marine-officier R. Posthumus Meyjes. ‘...eenige aanraking met inlanders, al waren ze schuw. Etnografica geruild tegen lapjes, bijlen, enz’, noteert Meyjes in zijn verslag voor het Genootschap.¹⁶

De Snellius-expeditie

In augustus 1929 ging op initiatief van het KNAG en de Treub-maatschappij de Snellius-expeditie van start, vernoemd naar het schip Hr. Ms. Willebrord Snellius. Het schip was net afgebouwd en bedoeld om in Nederlands-Indië cartografische werkzaamheden te verrichten. Maar alvorens voor die taak te worden ingezet, besloot de marine het schip, onder commandant LTZ1 F. Pinke, eerst voor de expeditie in te zetten. Johan Luymes (1869-1943), toen Chef der Hydrografie én bestuurslid van het KNAG, was het geesteskind van deze expeditie. De leider van gehele expeditie was de gepensioneerde marineofficier P.M. van Riel. Het doel was oceanografisch, geologisch en biologisch onderzoek te verrichten in het Oostelijk gedeelte van de Indische Archipel. De expeditie werd wel gezien als de opvolger van de beroemde Siboga-expeditie uit 1899-1900, waarbij Hr. Ms. Siboga, met als commandant LTZ1 Gustaaf Tydeman, een jaar lang wetenschappers door de Indische Archipel voer om onder meer diepzeeonderzoek te verrichten. De leider van dat wetenschappelijke team, Max Weber,¹⁷ wilde onder meer metingen te verrichten bij de zogenaamde ‘lijn van

Peilvletten van opnemingsvaartuig Hr. Ms. Snellius worden gereed gemaakt om door de scheepssloep (voorground) naar een kust gesleept te worden. Foto genomen tijdens de Snellius-expeditie van 1929 tot 1931 in het Oostelijk deel van de Indische archipel. Deze stond onder leiding van gepensioneerd marineofficier P.M. van Riel. (NIMH)

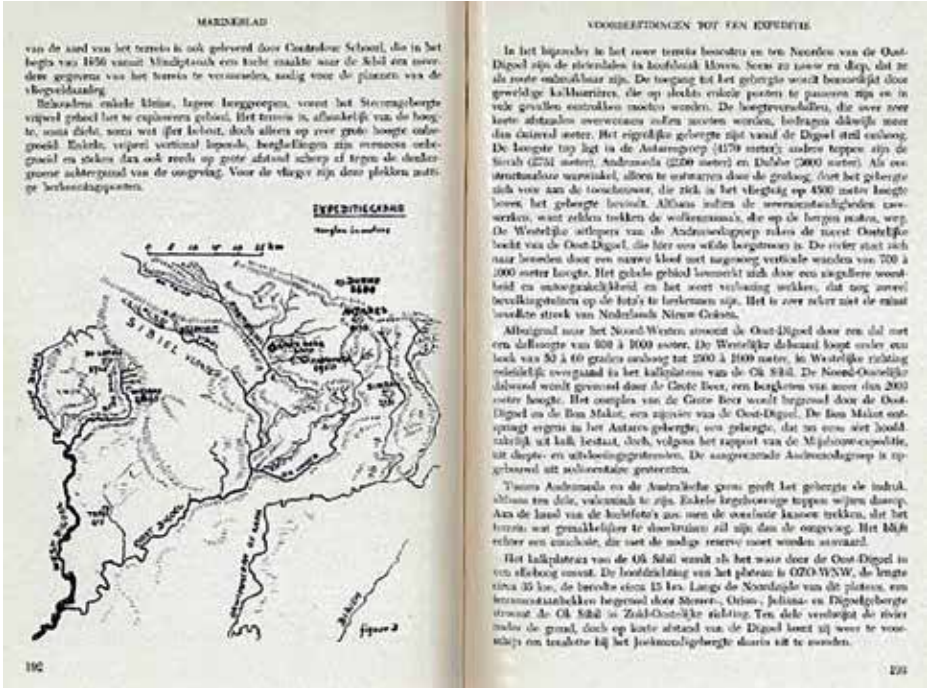
Wallace’, vernoemd naar de beroemde bioloog Alfred Russel Wallace, die meende dat in de Straat van Lombok een scherpe scheiding was waar te nemen tussen de Indische en de Australische fauna. Met de tocht van de Siboga had het KNAG echter geen bemoeienis.

Nieuw Guinea

Nieuw-Guinea bleef tot 1962 behoren tot het Koninkrijk der Nederlanden. Naar dit gedeelte van de Oost waren voor de Tweede Wereldoorlog reeds twee expedities door het KNAG ondersteund (de eerdergenoemde tocht van Meyjes in 1904/05, en een tweede in 1939, met marinehulp in de vorm van MLD-er M.J.H. Hagdorn) en na de oorlog, in 1959, volgde een expeditie naar het Sterrengebergte. Marine-vlieger G.F. Venema was verantwoordelijk voor de technische en logistieke zaken van de expeditie, die ook logistiek werd ondersteund door de marine. Naast een flink aantal wetenschappers gingen ook zo’n twintig mariniers mee, ter beveiliging van de expeditie¹⁸ (ofschoon dat volgens de wetenschappers niet echt nodig was). Voor het *Marineblad* van 1957 schrijft Venema een artikel over de Voorbereidingen tot een expeditie: *de wetenschappelijke expeditie 1958 naar het Sterrengebergte in Nederlands Nieuw-Guinea*.¹⁹ De tocht zou zo’n zeven maanden moeten duren; strijkjes aarde uit de grond trekken, schedels meten, op zoek naar bijzondere flora en fauna en het beklimmen van verschillende bergtoppen.²⁰ Aan dat beklimmen leverden de mariniers een actieve bijdrage. Kapitein der mariniers C.B. Nicolas kreeg voor zijn inzet de erepenning voor verdiensten jegens openbare verzamelingen.

De Noordpool

Ten derde kunnen de pool-expedities die het KNAG en de marine ondersteunden worden aangestipt. Poolreizen werden in Nederland aangewakkerd door

oude Nederlandse zeevaarders-sentimenten: ‘Zou Nederland werkelijk de enige maritieme mogendheid zijn, die achterbleef waar Engeland, Amerika, Rusland, Noorwegen, Oostenrijk, Ja zelfs Duitschland in een edelen wedstrijd voorgaan, om den sluier op te lichten, waar achter nog zoveel voor de wetenschap verborgen bleef?’ vroeg Algemeen Handelsblad-journalist Charles Boissevain zich in die tijd af, om dat sentiment aan te wakkeren.²¹ Bij poolreizen en de samenwerking tussen het KNAG en de marine moet LTZ2 Laurens Koolemans-Beynen (1852-1879) genoemd worden. Hij maakte eerst aan boord van het Engelse schip Pandora twee poolexpedities mee: ‘Op afspraak van een bestuurslid van dat [Aardrijkskundig] Genootschap, de oud-marineofficier M.H. Janssen kreeg de jonge Nederlandse luitenant-ter-zee Laurens Rijnhart Koolemans Beijnen in 1875 en 1876 de gelegenheid deel te nemen aan de Britse poolexpedities met het stoomjacht Pandora.’²² Met de opgedane ervaring volgden in de jaren erna in totaal nog zeven Nederlandse poolexpedities met het schip Willem Barents, die voor dat doel was gemaakt en waar verschillende marineofficiëren, waaronder Koolemans-Beynen, aan deelnamen en de marine de uitrusting voor ter beschikking stelde.²³ De reizen gingen onder meer richting Nova Zembla. Eén van de andere marineofficiëren was LTZ2 Lodewijk Lamie (1849-1917), die ook deelnam aan de Nederlandse poolexpeditie van 1882-1883, naar de Kara-zee, onder wetenschappelijke leiding van meteoroloog dr. Maurits Snellen (Snellen-expeditie).²⁴ Lamie was naast wetenschappelijke observaties ook verantwoordelijk voor de leiding in praktische en maritieme zaken, schreef Snellen in zijn *Rapport sur l’expédition polaire Néerlandaise*.²⁵ Reeds aan het begin van 20e eeuw had het KNAG het plan opgevat de in de inleiding genoemde gedenksteen op Jan Mayen te plaatsen. Een poging daartoe in 1912 van de Britse ontdekkingsreiziger en marineofficier *commander* Joseph Foster Stackhouse mislukte vanwege het slechte weer. In 1929 bood de Franse poolreiziger Jean-Baptiste Charcot aan de steen te plaatsen. Maar, vertelt professor

Arctische studies Hacquebord, ‘Het KNAG gaf de voorkeur aan een plaatsing door de Nederlandse Marine en verzocht de Minister van Defensie een marineschip naar Jan Mayen te sturen om de steen te plaatsen: “Dit zou heel wat meer voor onze nationale waardigheid spreken dan dat dit geschiedde door een beroemde Fransman”. In

‘Naar zowel Eilerts de Haan als Käyser zijn gebergtes vernoemd’

juli 1930 werd de steen door de bemanning van Hr. Ms. Nautilus op Jan Mayen geplaatst’.²⁶ Het herstellen van de steen in 2014 door de bemanning van Zr. Ms. Zeeland is, voorlopig wellicht, het sluitstuk van een expeditionaire samenwerking tussen het KNAG en de marine.

Ten slotte

De weerslag van deelname van marineofficiëren aan de KNAG-expedities is vandaag onder meer terug te vinden in bijvoorbeeld Surinaamse bergtoppen die, niet geheel onbescheiden, naar henzelf zijn vernoemd. Naar zowel Eilerts de Haan als Käyser zijn gebergtes vernoemd. Van Eilerts de Haan is een borstbeeld te vinden in het Koninklijk Instituut voor de Tropen in Amsterdam en een documentaire over de zoektocht naar zijn graf in Suriname werd in 2009 door *National Geographic* gemaakt.²⁷ Zoals gezegd groeide De Goeje uit tot hoogleraar, en naar anderen, zoals Luymes, Blommendal en Tydeman zijn onze hydrografische schepen vernoemd. Koolemans-Beynen is onder meer vereerd met een straatnaam. Velen droegen bij aan het verzamelen van objecten voor de collecties van verschillende Nederlandse musea.

Wie zich afvraagt waarom dergelijke reizen niet meer worden ondernomen, moet uiteraard beseffen dat deze reizen in een klimaat moeten worden geplaatst waarin koloniale expansie, de bloei van verschillende wetenschappen en nog niet-ontdekte binnenlanden een belangrijke rol speelden. Die tijd en context is voorbij. Het

KNAG richtte zich na de onafhankelijkheid van Nieuw-Guinea niet meer op expeditie, maar op aardrijkskundig onderwijs.²⁸ En ook de marine opereert vandaag in een andere wereld met andere wetenschappelijke en uitdagingen.

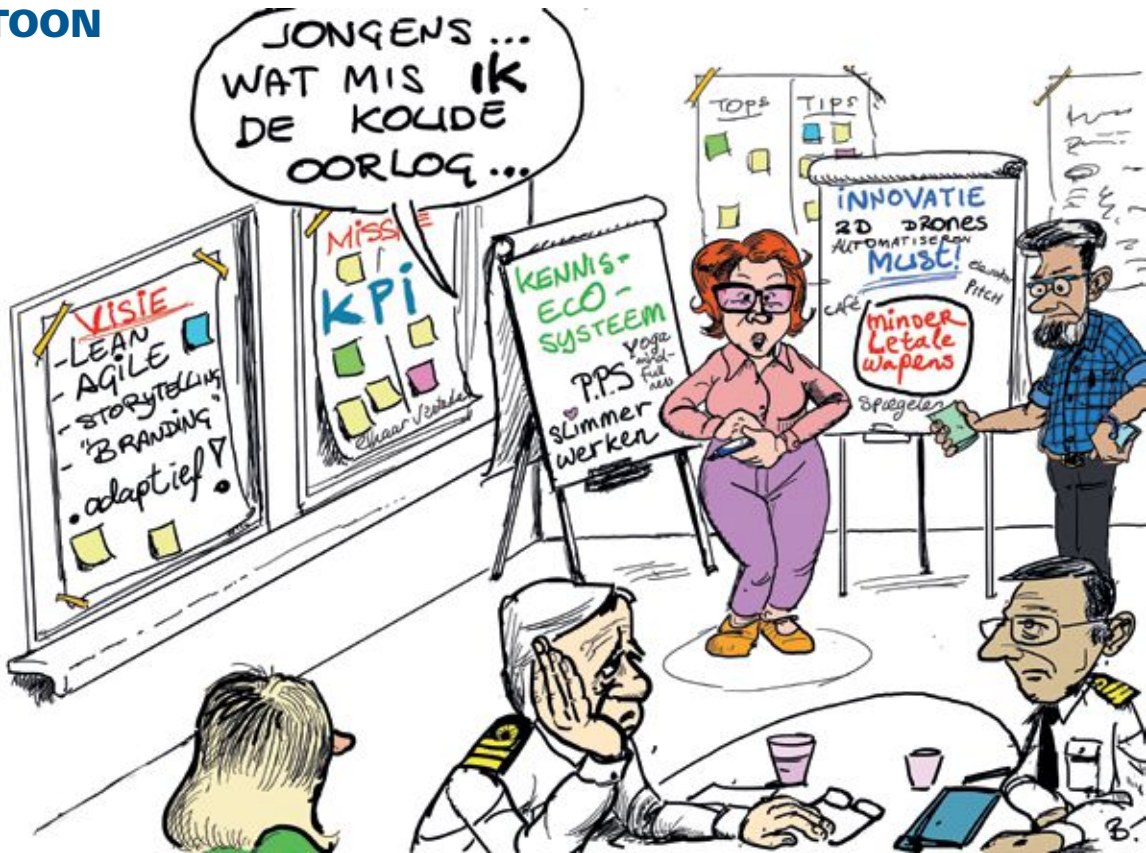
KLTZ (LD) mr. dr. M.D. (Martin) Fink is momenteel geplaatst als sectiehoofd bij Juridische Dienstverlening (JDV). Deze bijdrage is op persoonlijke titel geschreven.

Noten

1 <https://www.defensie.nl/actueel/nieuws/2014/08/13/marine-en-wetenschappelijke-instituten-op-poolexpeditie-naar-jan-mayen>.
2 Opgericht als Aardrijkskundig Genootschap en in 1880 het predikaat 'Koninklijk' gekregen, waarna het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap ging heten.
3 J.H.J. Terwindt, J.A.J. Vervloet, 'Ten geleide', in A. Wentholt (red.) *In kaart gebracht met kapmes en kompas. Met het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap op expeditie tussen 1873 en 1960* (2003), 10.
4 Dit is bijvoorbeeld ook het beeld dat Ben de Pater laat doorschemeren in zijn artikel 'Geography and geographers in the Netherlands since the 1870s: Serving colonialism, education, and the welfare state', in G.A. Dunbar (red.) *Geography: Discipline, profession and subject since 1870* (2001), 153-190.
5 A.M.C. van Dissel. 'Koninklijke Marine – in dienst van de wetenschap', in A. Wentholt (red.) *In kaart gebracht met kapmes en kompas. Met het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap op expeditie tussen 1873 en 1960* (2003), 350-357.
6 P. van den Brink, 'Cartografie', in A. Wentholt (red.) *In kaart gebracht met kapmes en kompas. Met het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap op expeditie tussen 1873 en 1960* (2003), 298-313.
7 Zie een lijst daarvan op: http://www.knag-expedities.nl/pages/60_expedities.php.
8 Ph. H. Keunen, *Kruistochten over de Indische diepzeebekkens* (1941), 5.
9 J. W. Gonggrijp en G. Stahel, *Verslag van een reis naar den Hendrik-top (Boven-Saramacca)*.

10 Van Stockum schrijft er *Een ontdekkingstocht in de binnenlanden van Suriname. Dagboek van de saramacca-expeditie* (1905) over.
11 A.J. van Stockum, 'Verslag van de Saramacca-expeditie', in *Tijdschrift voor het Aardrijkskundig Genootschap*, deel XXI.
12 G. Versteeg, 'Op expeditie in Suriname', in *Elsevier maandschrift* (1905), 170-184.
13 Het Leidse museum zegt meer dan 200 voorwerpen van De Goeje te hebben.
14 R.A.J. van Lier, 'In memoriam Claudius Henricus de Goeje (1879-1955)', in *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde* 111 (1955), no: 4, Leiden, 321-324.
15 P.J. Veth, *Reizen en onderzoekingen der Sumatra-expeditie, uitgerust door het Aardrijkskundig Genootschap*, 1877-1879 (1881), p. 12.
16 R. Posthumus Meyjes, de Nieuw-Guinea-Expeditie van het Koninklijke Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap', in *Tijdschrift voor het Koninklijke Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap*, 1905, nr. 5, 763-769, 786.
17 Zijn vrouw schreef een populair verslag van de reis: A. Weber-van Bosse, *Een jaar aan boord H.M. Siboga* (Leiden, Brill, 1903).
18 Zie over hun taak en uitgedrukt over de expeditie, R.E. van Holst Pellekaan, I.C. de regt, J.F. Bastiaans, *Patrouilleren voor de Papoea's*, deel I (1989), 188.
19 *Marineblad*, vol. 67, issue 2 (maart), 1957.
20 De Antares en de Julianatop.
21 C. Boissevain, *Het leven en streven van L.R. Koolemans Beynen* (1880), 67.
22 L. Hacquebord, W.F.J. Morzer Bruyns, 'Nederlandse en Belgische wetenschappelijke poolreizen van na 1875. Een overzicht', in *Scientiarum Historia* 26 (2000), 1-2.
23 L. Hacquebord, Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar Arctisch en Antarctische Studiën vanwege de Stichting Plancius, Amsterdam aan de Rijksuniversiteit Groningen op dinsdag 10 oktober 1995.
24 S. Barr, L. Hacquebord, E. Tammiksaar, N. Sukhova, 'The expeditions of the first polar year', in S. Barr, C. Ludecke (red.), *The History of the International Polar Years (IPYs), From pole to pole* (2010), 35-108.
25 M. Snellen, *Rapport sur l'expédition polaire Néerlandaise qui a hiverné dans la mer de Kara en 1882/83* (1910), 2.
26 L. Hacquebord, *Rede* (1995).
27 De documentaire heet *Jungle Grave*.
28 'De handel volgt de wetenschap', in A. Wentholt (red.) *In kaart gebracht met kapmes en kompas. Met het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap op expeditie tussen 1873 en 1960* (2003), 38.

CARTOON

column

'Het beeld van de Middellandse Zee als een nieuwe Europese mare nostrum kunnen we nu echt wel opbergen'

Het botert al lang niet meer tussen Turkije en het Westen, maar de beslissing van Ankara om Russische S-300-luchtdoelraketten te bestellen is zonder meer een scharniermoment. Turkije drijft. Terwijl de Duitse kanselier Angela Merkel het de Turken duidelijk maakte dat Europees lidmaatschap er niet meer in zit, hoorde je verschillende Turkse politici openlijk de vraag stellen of er voor Turkije hoegenaamd nog een toekomst ligt in het Westen en of zelfs het lidmaatschap van de NAVO niet moet worden herbekeken. De vraag is of Europa het zich wel kan veroorloven om zoveel regionale grootmachten van zich te laten vervreemden. Turkije en Rusland zijn we kwijt maar ook op pakweg Israël, Saoedi-Arabië en Egypte hebben we geen vat.

Ook vanuit maritiem perspectief heeft dat grote gevolgen. Tot voor enkele jaren hoefden we ons over traditionele dreigingen in de Middellandse Zee amper zorgen te maken. Op zee waren wij, samen met de Verenigde Staten, oppermachtig en daardoor konden we aanzienlijk veel macht projecteren in de kustgebieden: de Balkan, Noord-Afrika, het Midden-Oosten enzovoort. Dat wordt nu flink gecompliceerder. Enerzijds zijn Rusland en Saoedi-Arabië nu zelf militaire campagnes begonnen die, om het zacht uit te drukken, niet bepaald werden gecoördineerd met Europa en de Verenigde Staten. Anderzijds tasten de Russen onze bewegingsvrijheid aan, door zelf A2AD-forten uit te bouwen in de Zwarte Zee en rondom Syrië en door relevante wapens, zoals de S-300 naar andere landen uit te voeren.

Het grote probleem met Turkije is nu dat we met dat land flink wat rechtstreekse grensgeschillen hebben. Er blijft natuurlijk de Cyprus-kwestie, de onderhandelingen hier lijken opnieuw muurvast te zitten, maar er zijn ook de fricties met Ankara over gasvelden in het oosten van de Middellandse Zee en vooral de grensgeschillen met Griekenland in de Egeïsche Zee. Vorig jaar mocht ik aan boord van een Grieks marineschip zelf meemaken hoe we urenlang geschaduwd werden door een Turks fregat dat vlakbij en soms, naar de Griekse interpretatie, net over de scheidingslijn voer. Voorlopig heeft dat tot weinig problemen geleid maar sommige patrouilles zijn erg riskant en in de media aan beide kanten ligt de kwestie bijzonder gevoelig. De Egeïsche Zee blijft voor Europa een achilleshiel, een plek waar de Turken ons onder druk kunnen zetten.

Egypte is minstens even cruciaal. Er zijn weinig mensen in Europa die de regering van generaal El-Sisi vertrouwen. Caïro lijkt ook steeds meer geneigd om de invloed van het Westen terug te dringen door zaken te doen met China, wapens te kopen bij Rusland en kredieten aan te gaan bij de Golfstaten. Ook Egypte zijn we dus kwijt. Dat heeft gigantische gevolgen voor onze belangen in pakweg Libië en de Rode Zee. Minstens even bedreigend is de interne zwakte van dat land. De economische toestand is alarmerend en de bevolkingsexplosie ontwrichtend. De destabilisering van Egypte is een nachtmerrie-scenario die het hele maritieme verkeer in het oosten van de Middellandse Zee, door het Suezkanaal en de Rode Zee in het gedrang brengt. Het beeld van de Middellandse Zee als een nieuwe Europese mare nostrum kunnen we nu echt wel opbergen en met de marines van de zuidelijke Europese lidstaten die op hun tandvlees lopen, is dat bijzonder slecht nieuws.

Dr. Jonathan Holslag is politicoloog en China-kenner. Hij is onder meer docent Internationale Politiek aan de Vrije Universiteit Brussel.

Aanvulling op het artikel ‘Marineblauw boven Texel’, in Marineblad nr. 5, 2017 van dr. Quirijn van der Vegt (wetenschappelijk medewerker bij het Nederlands Instituut voor Militaire Historie, NIMH).

‘In dit zeer lezenswaardige artikel behandelt de auteur in vogelvlucht de geschiedenis van het marinevliegkamp De Mok. Daarbij noemt hij de schermutselingen waarmee de Duitse inval op de vroege morgen van 10 mei 1940 gepaard gingen waaruit bleek dat Nederland zich in staat van oorlog bevond met Duitsland. Hij schrijft dat de rest van de vliegklare watervliegtuigen verspreid over De Mok werden verankerd, maar dat twee Fokker T-VIIIw’s opstegen met de speciale opdracht de ministers van Buitenlandse Zaken en Koloniën op het strand van Scheveningen op te pikken en hen naar de overzijde van Het Kanaal te vliegen teneinde hulp te vragen aan de Britse en Franse regering. Vervolgens schrijft hij: “Beide vliegtuigen vielen echter na de landing (in Scheveningen) ten prooi aan Duitse jachtvliegtuigen”. Door in zijn artikel de veilige overbrenging van beide ministers naar het Verenigd Koninkrijk met een Fokker T-VIIIw watervliegtuig afkomstig van het MLD-steunpunt Braassemermeer niet te noemen, verkondigt de auteur geen onwaarheid, maar zet hij de lezer op het verkeerde been. Uit onderzoek voor het boek *Een Eeuw Marineluchtvaartdienst (1917-2017)*, dat op 15 september is uitgebracht, is gebleken dat de R3 met als bemanning officier vlieger Van Loon (commandant), als *acting* vlieger sergeant-monteur/vlieger Olie en telegrafist Lensing de minister van Buitenlandse Zaken mr. E.N. van Kleffens en zijn echtgenote en de minister van Koloniën Ch.J.I.M. Welter bij Scheveningen aan boord nam en na een avontuurlijke vlucht in Brighton (VK) veilig aan land zette onder nogal wat belangstelling van het publiek. Voor de beschrijving verwijs ik u graag naar het boek. Van de debarkatie in Brighton is een contemporaine foto in het MLD-eeuwboek afgedrukt. Maakt de foto het verhaal al sluitend, er is daarnaast overvloedig bewijs uit secundaire bronnen.’¹

CDR b.d. drs. C.D.M.J. Leebeek, hoofdredacteur en medeauteur van het boek *Een eeuw Marineluchtvaartdienst (1917-2017)*.

1 N. Geldhof, *De operaties van 320 Squadron* (Maarssen 2006) 35-36 (inclusief de door hem gebruikte primaire en secundaire bronnen). L. Honselaar, *Vleugels van de vloot* (Rotterdam 1950) 75. E.N. van Kleffens, *Belevissen 1 1894-1940* (Alphen a/d Rijn 1980) 333-335.

Nieuwe onderzeeboten?

‘De discussie over de aanschaf van nieuwe onderzeeboten in de (vak)pers heeft mij ertoe gebracht enkele opmerkingen te maken. De onderzeeboten van de Walrus-klasse naderen het einde van hun levensduur. Er begint daarom een discussie op gang te komen over al dan niet vervangen. Duidelijk mag zijn dat voortschrijdende techniek meer geavanceerde eenheden mogelijk maakt waardoor nieuw te

bouwen boten beter voor hun taak geschikt zullen zijn dan de oude. Maar willen we wel nieuwe onderzeeboten en is, als je 2,5 miljard+ te besteden hebt, het verwerven van nieuwe onderzeeboten wel de beste keuze? Het lijkt er erg op dat de discussie omgekeerd gevoerd gaat worden, d.w.z. we willen nieuwe onderzeeboten (redenen: emotie?, nostalgie?, één op één vervanging?) en we proberen vervolgens argumenten te verzamelen waaruit moet blijken dat dit ook de beste optie is. Beter ware het om vooraf een meer fundamentele discussie te voeren.

Een afgewogen discussie moet beginnen bij de taken, en eigenlijk nog eerder bij de internationale veiligheidssituatie. Vervolgens moeten tekortkomingen worden gelokaliseerd die vertaald moeten worden naar middelen. Het wil er bij mij niet in dat hierbij zonder meer duidelijk is dat als we nu eerdergenoemde hoeveelheid geld beschikbaar zouden hebben, de aanschaf van 4 nieuwe onderzeeboten de onbetwistbare uitkomst van dit proces is. CZSK pleit voor technologische vernieuwing en verbetering. Natuurlijk is dat nadrukkelijk aan de orde. Je moet echter wel breder kijken hoe je die het beste handen en voeten kunt geven. Verwerven van nieuwe onderzeeboten is *een* optie, en misschien ook wel de politiek meest voor de hand liggende, maar zeker niet de enige. Mijn stelling is ook niet dat je het beslist niet moet doen maar wel dat je deze optie moet leggen naast andere mogelijke opties en dan vervolgens moet bepalen welke optie de meest waardevolle is.

Zonder hier dieper op in te gaan kan ik nog wel een paar opties uit de mouw schudden. Wat te denken van uitbreiding van de oppervlaktevloot met een aantal (grotere) zeer ‘sophisticated’ fregatten, de herinrichting van een groep maritieme patrouille vliegtuigen of de verwerving van een helikopter dragend schip (en dan niet een extreem duur vliegdekschip als van de Engelsen maar een schip dat in staat is om behoorlijke aantallen NH90, Apaches of wat dies meer zij, naar een operatie gebied te vervoeren en er ter plaatse mee te opereren)? Middelen die qua budget vergelijkbaar zijn met de aanschaf van 4 onderzeeboten. Als je een dergelijk analyse hebt uitgevoerd en nieuwe onderzeeboten komen hierbij als beste uit de bus dan heb je je werk pas goed gedaan.

Ten slotte ben ik van mening dat deze discussie niet gevoerd moet worden zonder hierbij taakspecialisatie te betrekken. En dan niet in de vorm van technische samenwerking bij verwerving maar echt ‘ik doe de ene taak en jij de andere’. Gezamenlijke verdediging in NAVO verband moet hier mogelijkheden voor bieden. Specialisatie op een beperkt aantal taken bevordert zondermeer de kwaliteit en de kwantiteit. Deze mogelijkheid wordt mede actueel omdat we bij Europa-brede (kwantitatieve) tekortkomingen in de toekomst minder zullen kunnen leunen op de alles beschermende paraplu van de Amerikanen.’

KTZ b.d. M.D. Valentijn

Een eeuw Marineluchtvaartdienst (1917-2017)

Tijdens de MLD-reünie op De Kooy op 15 september 2017 is het boek *Een eeuw Marineluchtvaartdienst (1917-2017)* verschenen. In het boek wordt deze eeuw marinevliegen beschreven in drie lagen: de vele vaak niet eerder gepubliceerde foto’s met historisch juiste onderschriften; de *seastory’s* die verhalen over de spannende belevenissen van de luchtvarenden en het grondpersoneel en ten slotte een historisch verantwoorde overzichtsgeschiedenis van de MLD, waarin de gebeurtenissen en de beleidsbeslissingen deskundig worden toegelicht door een aantal prominente oud-MLDers.

Een eeuw Marineluchtvaartdienst (1917-2017)

Omvang 450 blz., hardcover
uitgever Geromy BV, 2017

Bestellen door overmaking van het bedrag naar NL53 RABO 0370 5018 53 t.n.v. Stichting Vrienden v.d Traditiekamer MLD, ovv Boek Een eeuw Marineluchtvaartdienst en vermelding van het afleveradres.

Integrated Mission Management, een onderzoek door prototyping

Dit artikel is een bewerking van mijn bachelorscriptie ‘Integrated Mision Management voor C2-ondersteuning’ en gaat over systeemintegratie aan boord van marineschepen. De vraag in probleemstelling in de scriptie luidt: ‘Hoe kan een formalisatie/representatie van *command aims* samen met een mechanisme om *command aims* te koppelen aan taken, leiden tot een betere ondersteuning van *Command and Control*?’

In dit artikel wordt eerst de huidige systeemarchitectuur bij de Koninklijke Marine besproken en dan een mogelijk toekomstbeeld. Daarna volgt een uitleg van het *Integrated Mission Management System* en de bouw en analyse van een prototype om de mogelijkheden van dit systeem te verkennen. Met dit prototype is ten slotte een antwoord gezocht op de probleemstelling.

Huidige situatie

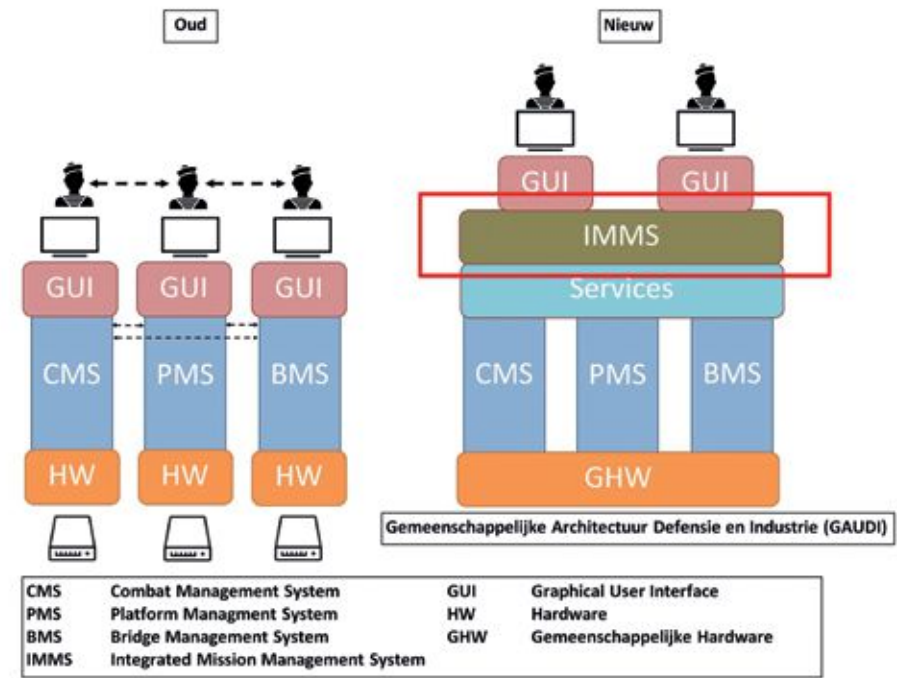
De Koninklijke Marine is bezig met vervangingsprojecten voor de M-fregatten, de mijnenbestrijdingsvaartuigen en de onderzeeboten. Om te besparen op personele kosten is het opereren met kleinere bemanningen een belangrijk aspect bij deze vervangingsprojecten. In het verleden is dit vooral bereikt door binnen de verschillende systemen zoals het *Combat Management System* (CMS), *Platform Management System* (PMS) en het *Bridge Management System* (BMS), efficiënter te gaan werken. Deze systemen hebben een *stovepipe* structuur, waardoor de bedrijfsvoering van de informatiesystemen vrijwel

volledig gescheiden is. Deze configuratie heeft voordelen zoals een eenvoudige beveiliging en afwezigheid van ongewenste onderlinge beïnvloeding. Wel maakt deze situatie systeemintegratie erg lastig, doordat er nauwelijks informatie-uitwisseling tussen de systemen is, of de interpretatie hiervan ontbreekt. Andere nadelen van de huidige situatie zijn: geen integrale aansturing; lastige informatie-uitwisseling; extra onderhoud en personeel en dubbeling in (IT) systemen.

Gemeenschappelijke Architectuur Defensie en Industrie

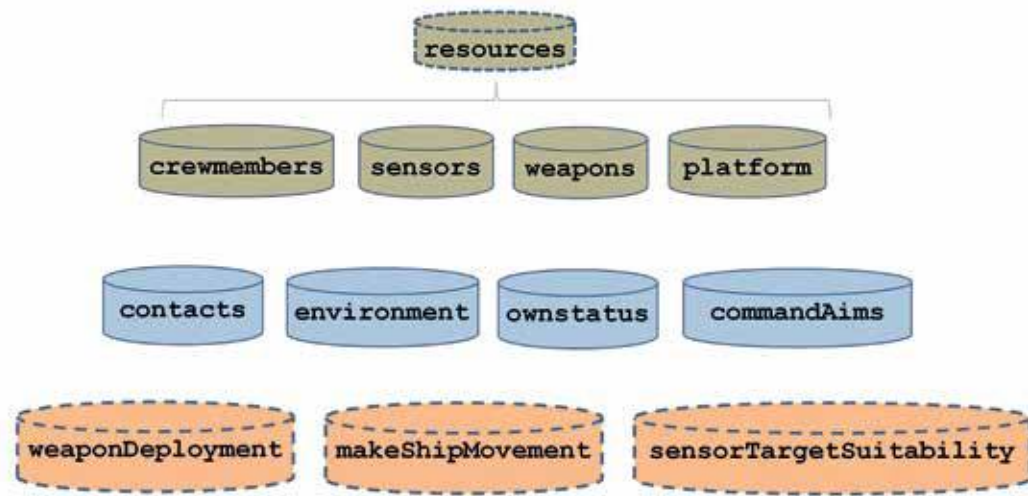
Het *Manning and Automation* (M&A) project is een Nederlandse denktank waar onder andere TNO, DMO en Thales studies doen naar automatisering en missie ondersteuning door systeemintegratie voor marineschepen van de toekomst. Een van deze studies is *GAUDI*: een Gemeenschappelijke ArchitectUur Defensie en Industrie. Het doel van deze studie is de ontwikkeling van een architectuur die de bestaande *stovepipe*-systemen

integreert en alle informatie aan boord van het schip beter toegankelijk maakt. Bijkomende voordelen zijn onder andere het gebruik van gemeenschappelijke hardware en gemeenschappelijke software services, de schaalbaarheid en de reductie op *life cycle* kosten. Dit leidt tot een efficiëntere bedrijfsvoering en daarmee waarschijnlijk tot reductie van de bemanningsgrootte.

Figuur 1, oude en beoogde bedrijfsvoering met in het rood het omkaderde onderzoeks-onderwerp.

Figuur 2, een aantal voorbeelden van shared stores. Bovenin staan vier stores die samen de resources vormen. Daaronder vier stores met andere informatie, die het advies ook beïnvloeden. Ten slotte drie virtuele stores die concrete stappenplannen maken uit andere stores.

Een Integrated Mission Management System

De GAUDI architectuur met geïntegreerde systemen biedt mogelijkheden voor een nieuw *Command and Control* (C2)-ondersteuningssysteem: het *Integrated Mission Management System* (IMMS). Een IMMS kan geïntegreerde missiemanagement tot stand brengen door informatie, die nu alleen in de hoofden van mensen zit, expliciet te maken. Denk hierbij aan informatie over het doel van de missie (*command aim*), de gevolgen van verminderde beschikbaarheid van *resources* (mensen en systemen) voor operaties, en de gevolgen van interne calamiteiten voor operaties.

In figuur 1 is links de oude *stovepipe*-structuur weergegeven met gescheiden hardware, weinig informatie-uitwisseling tussen de systemen, en drie soorten *user interfaces*. In dit geval berust de informatie-uitwisseling bijna volledig op de gebruikers bovenaan de afbeelding. Daarnaast, aan de rechterkant, is GAUDI weergegeven met gemeenschappelijke hardware en services die de drie informatiesystemen leveren aan het IMMS. Er is een *operator* minder afgebeeld, die de beoogde bemanningsreductie symboliseert. In het rood is het onderwerp van mijn onderzoek omkaderd: het IMMS.

Prototype

Er is al veel nagedacht over de invulling van het IMMS, maar pas door het te maken en te beproeven blijkt welke gedachten overeind blijven en welke de praktijk niet overleven. Met een prototype moeten de functionaliteit en meerwaarde van een IMMS aangetoond worden en wordt een eerste verkenning gemaakt op dit gebied.

Het prototype gaat ten eerste uit van de *resources* die aan boord beschikbaar zijn zoals: mensen, wapens, sensoren en platformsystemen. Ten tweede moet de gebruiker een *command aim* opstellen waarin een contact en een intentie zijn opgenomen. Dit contact is een breed begrip en kan een locatie zijn met de intentie om hierheen te varen, of een vijandig contact met de intentie om deze uit te schakelen. Aan de hand van deze gegevens genereert het prototype een advies in het kader van systeeminzet en taakplanning om het beoogde *command aim* te halen.

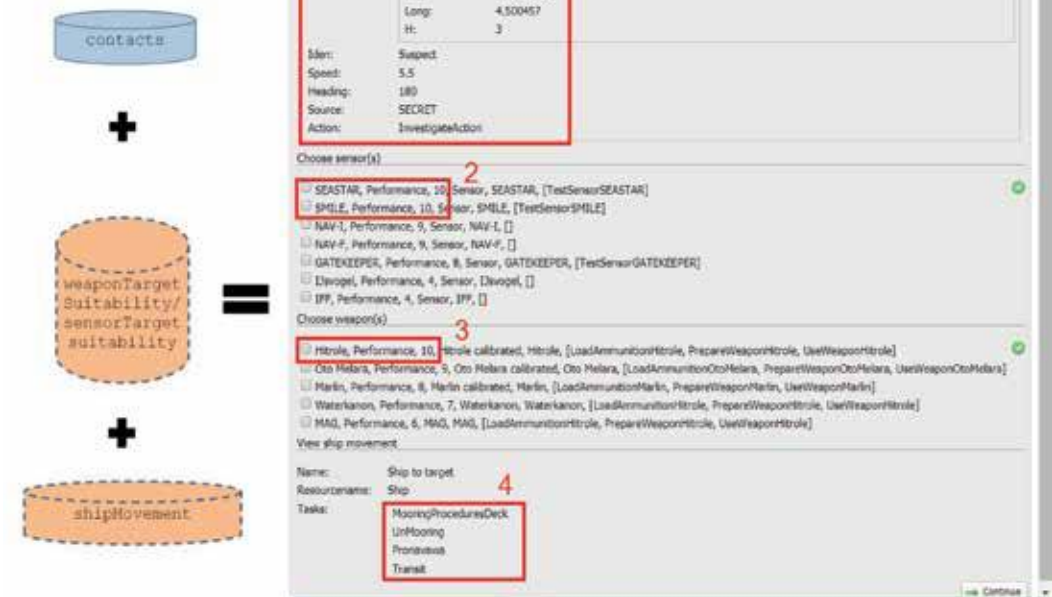
Shared stores

Situational Awareness (SA) is het uitgangspunt van het prototype. SA slaat op het bewust zijn van de wereld buiten het platform, maar ook het bewust zijn van de situatie binnen het schip en de eigen middelen. De SA is in dit prototype opgedeeld in drie categorieën te weten: *Internal Battle* (bv. calamiteiten / rollenplan / systeemstatus), *External Battle* (operationele beeld) en *Battlefield / Context* (hetgeen waarin het zich afspeelt: meteorologie, geografie, oceanografie, politiek, etc.). Deze categorieën zijn geprogrammeerd als vele databases die *shared stores* heten, zie figuur 2. De werking van het programma berust op deze *shared stores* en de bewerkingen (functies) die daarop uitgevoerd worden.

Functies leggen verbanden tussen data in de verschillende *stores* en leveren daarmee nieuwe informatie. Een eigenschap van de *stores* is dat de informatie *real time* wordt gedeeld. Dit zorgt ervoor dat de gelegde verbanden direct worden aangeroepen wanneer de inhoud van *stores* verandert. Dit maakt de combinatie van *stores* en statische verbanden geschikt om up-to-date missieondersteuning te leveren. Een voorbeeld: meteorologische data zijn door een technisch probleem niet beschikbaar voor de luchtwaarschuwingssradar. De radar gebruikt nu onnauwkeurige data over het propagatiepad, presteert slechter en dit heeft invloed op de opbouw van het luchtbeeld. Deze degradatie van het sensorsysteem kan leiden tot een extra uitdaging in het behalen van de missie. Deze gedachtegang zou op dit moment door mensen bedacht moeten worden en aan mensen gecommuniceerd moeten worden die hier mee te maken hebben. Door zulke informatie in *stores* te zetten en de verbanden vast te leggen, kunnen menselijke communicatieve stappen overgeslagen worden.

De utility functie

Prestaties van systemen kunnen sterk veranderen ten gevolge van bijvoorbeeld weersomstandigheden en slijtage. Om een geslaagd advies te genereren is het belangrijk om de prestaties van de systemen op dat moment te weten. In de huidige situatie is dit informatie die soms niet bekend is, of wel bekend is, maar niet is

Figuur 3, het gegenereerde advies bestaat uit de stores: contact met intentie, het wapen en sensor advies met prestatiecijfers en benodigde taken, de taken benodigd om het schip naar het doel te krijgen.

vastgelegd in een informatiesysteem. Om de prestaties van systemen kenbaar te maken, kan de *utility*-functie gebruikt worden. Deze functie berekent de prestatie van een systeem, zoals wapens en sensoren, gegeven allerlei invloeden.

Door middel van proeven, systeemintegratie en gelegde verbanden kan per systeem de prestatie gekoppeld worden aan een cijfer en zo de gebruiker laten zien welk systeem de voorkeur verdient in een situatie. Het vaststellen van deze functies is erg complex maar kan een advies aanzienlijk verbeteren. Op de Noordzee zijn bijvoorbeeld al proeven gedaan om het gebied van radarpropagatie en weersinvloeden om het prestatie-model van een radar te verbeteren. Onder invloed van het weer verandert het bereik van een radar en kunnen blinde vlekken optreden. Als deze invloed bekend is, berekent de *utility* functie het prestatiecijfer van de radar. Dergelijk onderzoek draagt bij aan de kwaliteit van prestatie-modellen en kan later leiden tot een beter advies door verbeterde *utility* functies. Het prototype bevat simpele voorbeelden van *utility*-functies.

Scheepstaken als bouwblokken van het plan

Gegeven een schip met zijn *resources* is er een beperkt aantal elementaire taken te verzinnen die hiermee en hierop uitgevoerd kunnen worden. De atomaire taken (zoals contacten initiëren op een radar) fungeren als de bouwblokken voor ingewikkeldere samenstellingen van taken (opbouw *operational picture*). De samenstellingen zijn vervolgens weer te combineren tot volledige plannen (bijv. afsluiten van een zeestraat). Die taakplannen zijn bedoeld om een bepaald effect te bereiken en bij te dragen aan het behalen van *command aims*. Vanuit deze *bottom up* gedachte is het een mooie uitdaging

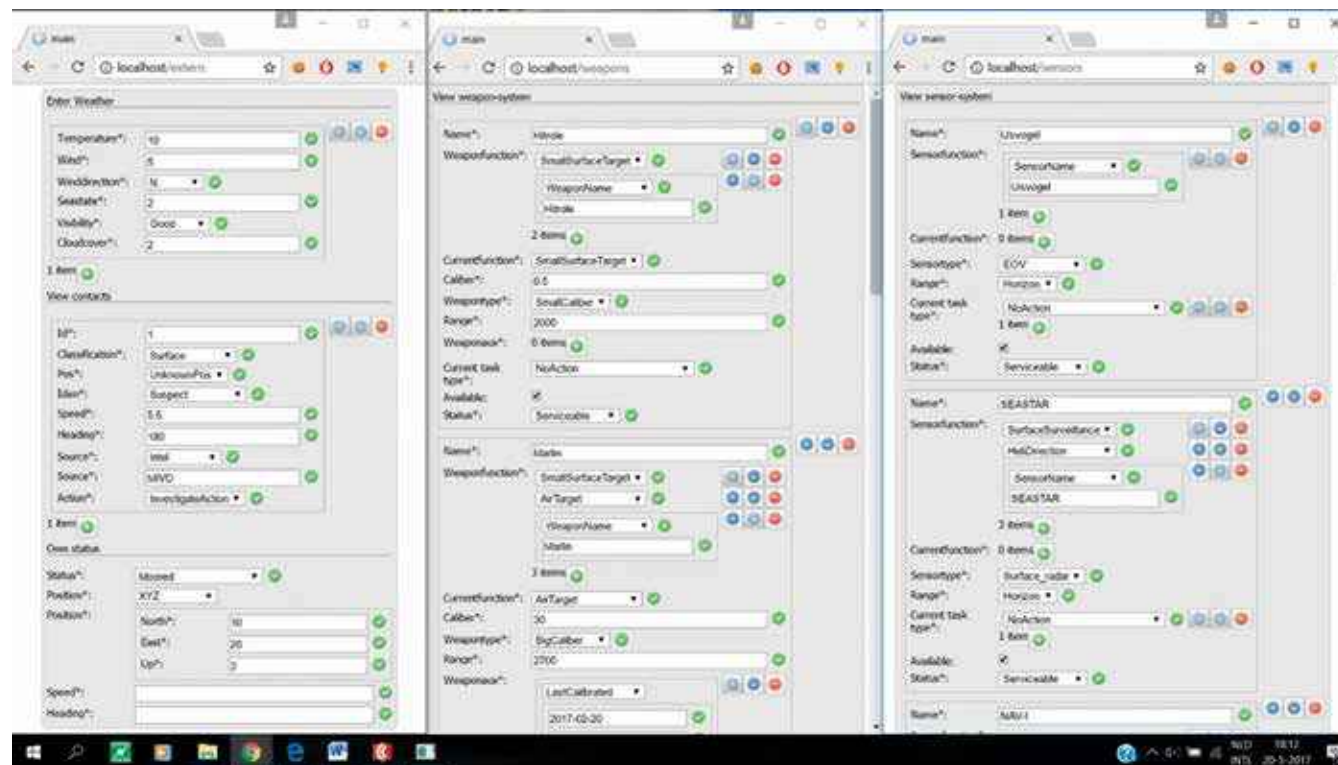
om die atomaire taken te identificeren en te bepalen op welke *resources* zij beslag leggen. Daarnaast moeten de atomaire taken parallel en sequentieel geschakeld kunnen worden om tot taakplannen te komen. Als alle atomaire taken gemodelleerd zijn, kan ook *top down* geredeneerd worden: vanuit een *command aim* naar een taakplan, naar samengestelde taken, naar atomaire taken, naar gebruikte *resources*.

Genereren van mogelijkheden

Naast systeemadvies door middel van een *utility* functie is het ook belangrijk dat gebruikers beseffen wat de consequenties zijn van een systeemkeuze. Deze consequentie kan weergegeven worden als een taakplan waarin de taken die een systeem inzetgereed maken staan vermeld. Het taakplan kan uit sequenties en parallelle taken bestaan die leiden tot het doel: het behalen van het *command aim*. Veel van zulke plannen zullen al veelvuldig uitgevoerd zijn en uitgebreid beschreven staan in documentatie/doctrines. Een plan legt beslag op bepaalde *resources* en die standaardplannen zijn gebaseerd op ervaring, veiligheidseisen, voorschriften etc. Om een advies te complementeren moeten de bewuste plannen per gekozen systeem weergegeven worden, wederom afhankelijk van de situatie.

Werking aan de hand van een voorbeeld

Voor het prototype is een concreet scenario gekozen waarin een terroristische dreiging tegen een productieplatform op de Noordzee is gesimuleerd. Een OPV wordt ingezet om het platform te beveiligen en de dreiging af te wenden. De gebruiker voert de dreiging als contact in, stelt zijn intentie in *command aim* op en verstuurt deze naar het systeem. Aan de hand van deze gegevens is een advies gegenereerd zoals weergegeven in figuur 3. Het contact en de intentie zijn gegeven (1), de

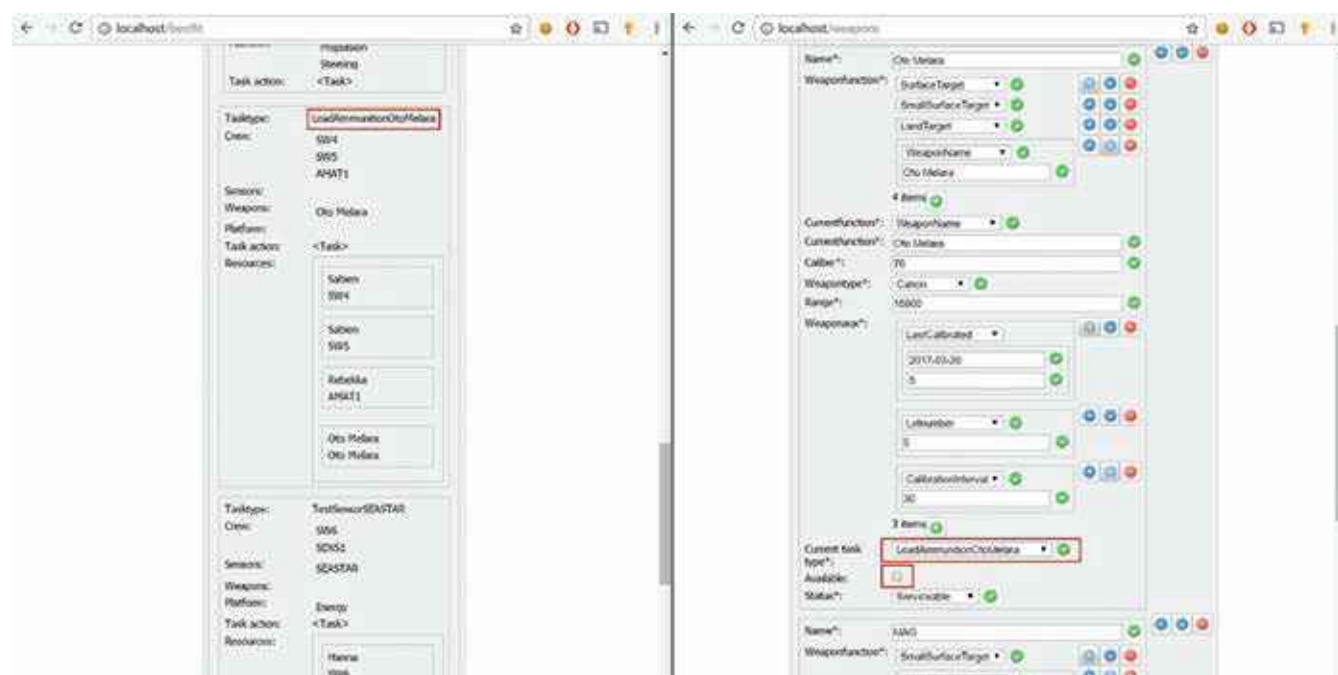

Figuur 4, van links naar rechts allerlei factoren die het advies beïnvloeden. Het eerste tabblad met het weer, het contact, de eigen status en positie. Een tweede tabblad met wapeninformatie zoals inzetbaarheid en kalibratiegegevens. Het derde tabblad met de sensorgegevens.

sensoren en wapens zijn gerangschikt op geschiktheid ten opzichte van het contact (2 en 3) en onderaan staan de benodigde verplaatsingstaken (4).

Het advies uit figuur 3 is gebaseerd op vele *stores* en de verbanden die hier tussen zijn gelegd. In figuur 4 staan drie tabbladen geopend waarin factoren veranderd kunnen worden die het advies beïnvloeden. Een aantal voorbeelden zijn:

- als het weer verslechtert en windkracht en *seastate* toenemen, wordt geadviseerd met een sleepboot te ontmeren;
- wanneer het contact *friendly* is in plaats van *suspect* zal het advies geen taken bevatten waarmee extra wapens in gereedheid worden gebracht;
- als het schip voor anker ligt, verdwijnen de ontmeertaken en wordt een “anker op” taak toegevoegd.
- ten gevolge van slecht weer zullen de prestatiecijfers

Figuur 5, de uitvoering van de taak LoadAmmunitionOtoMelara. Het kanon zelf en de bemanningsleden zijn niet meer beschikbaar voor andere taken.

van wapens en sensoren veranderen. Bijvoorbeeld zal de Hitrole bij mist slecht bruikbaar zijn omdat het wapen uitgaat van optische sensoren.

Aan de hand van het advies kan de gebruiker wapens en sensoren kiezen die hij in wil gaan zetten. Door die aan te klikken worden alle taken die hiervoor nodig zijn, sequentieel en parallel aan elkaar geregen tot één plan. Als een taak wordt uitgevoerd, worden de benodigde *resources* geclaimd voor die taak. Zo zullen bij het laden van het kanon, het kanon zelf en de benodigde bemanningsleden ingezet worden voor die taak, zie figuur 5. Zij kunnen op dat moment niet voor andere bezigheden worden geclaimd. Op deze manier kunnen onder andere personele problemen in het plan opgemerkt worden doordat mensen tegelijkertijd geclaimd worden voor taken. Denk hierbij aan wapenexperts die maar één wapen tegelijkertijd gereed kunnen maken.

Conclusie

Een toekomstig IMMS zal er natuurlijk niet letterlijk zo uit zien maar de bouw en analyse van het prototype hebben geleid tot vier concepten die op een generieke manier gebruikt kunnen worden in een dergelijk systeem voor C2-ondersteuning. De combinatie van de concepten vormt een manier om van een representatie van *command aims*, samen met een mechanisme om het *command aim* te koppelen aan uitvoerbare taken, te komen tot een betere C2-ondersteuning:

- Betere C2-ondersteuning heeft uiteindelijk tot doel het te behalen *command aim* op een effectievere wijze te bereiken. Het operationele doel staat omschreven in een *command aim* en hangt altijd samen met **één of meerdere contacten**. Die contacten kunnen ook virtueel en toekomstig zijn. Als de parameters van het contact of de opdracht veranderen, zullen wellicht andere systemen ingezet worden wat leidt tot een andere taakplanning. Daarom is een contact met een intentie, als onderdeel van een *command aim*, altijd een goede initiator van gegenereerd advies in een IMMS.
- De kern van een IMMS bestaat uit **shared stores** waarin alle data van *resources* en externe data staan opgeslagen. Een goed uitgangspunt is de gebruikte verzameling van *stores* in het prototype: *resources*, *environment*, *contacts*. Niet het simpelweg delen van informatie maar de juiste verbanden leggen tussen de data en de invloed ervan op het gekozen doel is de ware kracht van het prototype. Bij het modelleren is gebleken dat heel veel data gedeeld, bewerkt of gecombineerd moeten worden voor het aan een gebruiker wordt gepresenteerd. Dit gebeurt in de virtuele *stores* met behulp van hogere orde functies. Op deze manier wordt van de ruwe data bruikbare informatie gemaakt. Als die informatie duidelijke gepresenteerd wordt aan de juiste operator, wordt de SA vergroot.
- Het **claimen en vrijgeven van resources** is vrij generiek gemodelleerd en daarom te gebruiken voor een atomaire taak, sequentiële taken, parallelle taken en plannen bestaande uit combinaties van die drie soorten taken. Dit mechanisme is daarom zeer bruikbaar voor

taakplanning en uitvoering in verschillende situaties en op verschillende platformen. Uitbreidingen op dit model kunnen gebruikt worden voor scheepssimulaties om conflicten in *resource* allocatie tijdig waar te nemen.

- De **utility functies** van de wapens en sensoren zijn zeer basaal gemodelleerd maar laten wel zien hoe belangrijk en veelbelovend ze zijn. Het ondervragen van de prestatie en beschikbaarheid van systemen zal een essentieel onderdeel worden van een toekomstig IMMS. Ook hier geldt: hoe beter de prestatie modellen zijn, hoe beter het advies aan de gebruiker kan worden.

Aanbevelingen

Vanwege de verkennende aard van het prototype zijn de aanbevelingen op z'n minst net zo belangrijk als de conclusies. Het gebouwde prototype is een eerste oefening, bedoeld om nieuwe inzichten te verkrijgen voor volgende onderzoeken en modellen. Gaudi en een IMMS zullen enorm complexe systemen zijn, waar nog jaren aan moet worden gewerkt.

De aanbevelingen richten zich met name op onderzoeken en implementaties die op de korte termijn uitgevoerd kunnen worden en bijdragen aan het hogere doel:

- Het gekozen model is erg structureel van aard en leidt tot een advies dat de *operator* laat reageren op veranderingen in de buitenwereld. Om het systeem te laten leiden tot anticiperend gedrag, moeten scenario's doorgerekend worden. De taken zullen een tijdsduur moeten bevatten waarmee toekomstige conflicten van te voren opgespoord worden. Het advies kan dan uitgebreid worden naar een compleet taakplan waarin staat welke taak, wanneer uitgevoerd dient te worden.
- Stores* moeten uitgebreid worden met verwachtingen en geschiedenis, zoals een weersvoorspelling in de *environment store* en systeemgeschiedenis in de *platform store*. Dergelijke toevoegingen kunnen leiden tot voorspellend vermogen van het advies.
- Een intern calamiteitenbestrijdingssysteem kan gelinkt worden aan het huidige prototype. Dit zorgt voor een overzicht van de gevolgen van de interne strijd op het operationele doel. Met deze stap wordt de externe en interne SA uitgebreid en geïntegreerd.
- De kwetsbaarheid van een IMMS tegen een cyberaanval moet onderzocht worden. De vraag of systeemintegratie zorgt voor verhoogde kwetsbaarheid ten opzichte van het verzuilde systeem en de mogelijkheid om offline te werken, zijn hierin belangrijke thema's.

LTZ3 A.A. (Bram) Kool heeft zijn bacheloropleiding op het KIM afgerond met de studie Militaire Systemen en Technologie met de afstudeerrichting Command and Control Informatiesystemen (C2 IS). Momenteel vervult hij de PBI aan boord van Zr. Ms. Walrus.

Zijn scriptie, die op www.kvmo.nl onder Marineblad kan worden gedownload, is beloond met de KVMO Scriptieprijs.

Activiteiten in het informatiedomein: eendracht maakt macht

Militaire operaties danken hun effect vooral aan daadwerkelijk militair optreden in het zogenaamde kinetische domein. Daarbij gaat het in essentie om het afvuren van allerlei vormen van munitie om een gewapende tegenstander af te schrikken of uit te schakelen. Daaraan voorafgaand heeft het manouvreren met militaire eenheden ook al effect, zonder dat een schot wordt gelost. Te denken valt aan de opbouw van troepen op bepaalde plaatsen en het inzetten van varende of vliegende eenheden.

Daarmee kan een verrassingseffect of een afschrikkingsgeffect worden bewerkstelligd. In aanvulling daarop vinden militaire activiteiten plaats in het informatiedomein. Deze activiteiten kunnen de effecten van kinetische activiteiten aanzienlijk vergroten. Ze beïnvloeden immers niet alleen de directe tegenstander, maar ook het grotere publiek. Traditionele media, zoals radio, televisie en kranten vergroten deze effecten nog verder. Dit geldt des te sterker voor sociale media zoals e-mail en allerlei contactgroepen op internet. In dit verband spreekt men wel van de compressie van tijd en plaats. Steeds sneller gaan berichten over internet naar steeds meer mensen. Helaas gaat die snelheid soms ten koste van de zorgvuldigheid waarmee berichten worden opgesteld. Ook lijkt er sprake te zijn van het moedwillig falsifiëren van berichten door het verspreiden van het inmiddels beruchte nepnieuws, of het systematisch achterhouden van berichten. Dit laatste is in veel gevallen moeilijker te onderkennen, omdat men niet weet wat men niet weet.

In dit artikel worden de meest recente ontwikkelingen beschreven in het NAVO informatiedomein. Allereerst volgt een korte beschrijving van begrippen en van enkele werkgroepen in het NAVO informatiedomein. Daarna komt de vermeende tegenstelling tussen informeren en beïnvloeden aan bod. Tot slot volgen enkele recente vorderingen en plannen om de coherentie in informatie activiteiten tegen ISIS¹ terreur en Russische propaganda te vergroten.

Informatie-operaties en psychologische operaties

Zowel informatie-operaties als psychologische operaties hebben tot doel het effect van kinetische (reguliere, fysieke) operaties te vergroten. Mogelijk negatieve effecten van kinetische operaties, zoals het onbedoeld maken van burgerslachtoffers, kunnen door informatie-operaties en psychologische operaties worden verkleind. Een opvallend verschil tussen informatie-operaties en psychologische operaties is dat de doelgroepen voor psychologische operaties van de NAVO voorafgaand aan deze operaties moeten worden goedgekeurd door het hoogste besluitvormingsorgaan van de NAVO, de Noord Atlantische Raad. Tevens mogen de populaties van NAVO landen nooit de doelgroep zijn van psychologische operaties. Deze populaties kunnen wel doelgroepen zijn van informatie operaties. In de meest ruime zin is de internationale gemeenschap doelgroep van NAVO informatie operaties.

NAVO-werkgroepen in het informatiedomein

In april 2017 vergaderden de NAVO werkgroepen voor psychologische operaties en informatie-operaties achtereenvolgens in dezelfde conferentiezaal in San Antonio, Texas. Van de 28 NAVO landen waren 24 landen officieel vertegenwoordigd. Opvallend was de afwezigheid van Turkije, een NAVO lidstaat die vaak werd geroemd om zijn brugfunctie voor de NAVO naar het Midden-Oosten. Sinds de couppoging in juli 2016 is er

van deze brugfunctie echter weinig meer over.² Er zijn zelfs aanwijzingen dat Turkse inlichtingendiensten met opzet valse inlichtingen verstrekken om de strijd tegen ISIS-terrorisme in Irak en Syrië te compliceren. Deze ontwikkelingen in het kinetische domein verzwakken de NAVO activiteiten in het informatiedomein. Immers, woorden treffen geen doel als daden ontbreken. Op de agenda in Texas stonden tal van onderwerpen maar het belangrijkste onderwerp in beide werkgroepen vormde de kennelijke voorsprong, die de Russische Federatie of terreurorganisaties als ISIS lijken te hebben op de NAVO met hun activiteiten in het informatiedomein. Zowel de Verenigde Staten als de NAVO zijn zich in toenemende mate van hun achterstand³ bewust en proberen via een inhaalslag deze achterstand in een voorsprong om te zetten.

Nederland was niet vertegenwoordigd in de NAVO informatie-operaties werkgroep, aangezien de Nederlandse vertegenwoordigers in de psychologische operaties werkgroep zich niet geroepen voelden om Nederland ook in de informatie-operaties werkgroep, die aansluitend aan de psychologische operaties werkgroep plaatsvond, te vertegenwoordigen. Dit geeft opnieuw aan hoe diep verdeeld het vakgebied van opereren in het informatiedomein is.

Om de in foto 1 afgebeelde tegenwerking tussen communicatie-activiteiten in het informatiedomein te beëindigen vormde coherentie het hoofdthema van beide werkgroepen.

Hierna volgt een korte beschrijving van de belangrijkste bezwaren van vooral Amerikaanse zijde om activiteiten in het informatiedomein samen te voegen en hoe de NAVO aan deze bezwaren tegemoet zou kunnen komen.

Enkele Amerikaanse bezwaren tegen het nieuwe NAVO beleid voor strategische communicatie.

Enige tijd geleden heeft de Amerikaanse vertegenwoordiging in de NAVO een goedkeuringsprocedure opgeschort voor nieuw NAVO beleid, waarin defensievoorlichting onder leiding van een directeur strategische communicatie plaatsvindt. De voornaamste bezwaren van de Amerikaanse defensievoorlichters bestaan uit het prerogatief van informeren door defensievoorlichting, hun

Een deel van de achterstand in het informatiedomein ontstaat door het elkaar tegenwerken van communicatie-activiteiten in de NAVO, zoals voorlichting (Public Affairs) versus psychologische operaties (PSYOPS), in plaats van samenwerken.

angst om verdacht te worden van beïnvloeding en hun behoefte aan directe toegang tot de commandant, zonder tussenkomst van een directeur strategische communicatie. In het navolgende zullen deze Amerikaanse bezwaren kort worden toegelicht.

Het prerogatief van informeren door defensievoorlichting komt hoogstwaarschijnlijk voort uit de behoefte aan controle. Door deze controle kan informatie over defensie worden gefilterd, gedoseerd en op het juiste moment worden verstrekt. Althans, dat is de bedoeling. In de praktijk betekent dit echter soms dat de informatie nog niet verstrekt kan worden als er om gevraagd wordt. Immers, er moet eerst nog gefilterd en gedoseerd, om niet te zeggen geselecteerd worden. Hierdoor komt de informatie soms te laat, hetgeen met name door de snelheid van moderne (a)sociale media kan leiden tot onherstelbare achterstand.

De angst bij defensievoorlichters voor de verdenking van het beïnvloeden van het publiek komt voort uit de aanname dat informeren iets anders is dan beïnvloeden. Echter, informatie geven beïnvloedt het publiek sowieso, of men deze verandering nu wil of niet. De verstrekte informatie leidt immers tot nieuwe inzichten en met deze informatie komt men wellicht tot andere afwegingen, beslissingen en gedragingen. In dit psychologisch opzicht leidt de verstrekte informatie tot verandering bij de ontvanger. Immers, de informatie die hij of zij heeft ontvangen, heeft een plaats gekregen in zijn geheugen en zal vanaf die plaats andere informatie beïnvloeden. Zoals de Nederlandse voetballer Johan Cruyff zaliger ooit zei: „Als je het weet, dan zie je het”.

Voorlichting zorgt ervoor dat men iets weet. Met die kennis ziet men meer dan daarvoor, zodat men daadwerkelijk is veranderd, althans wat betreft de waarneming. Later binnenkomende informatie wordt ingepast in het raamwerk dat door deze verandering is ontstaan. Voorlichting leidt dus tot veranderingen op het niveau van leren kennen en begrijpen, waarop veel gedrag is gebaseerd. Het is daarmee zeer waarschijnlijk dat veel voorlichting ook tot gedragsverandering leidt, hetgeen de schijnbare tegenstelling tussen voorlichten en beïnvloeden opheft. De angst van voorlichters om te beïnvloeden is gelet op het voorgaande onnodig, want het is onlosmakelijk met hun werk verbonden. Voorlichten is veranderen. Overigens is de verandering van gedrag niet altijd zoals voorlichters of voorlichtingscampagnes beogen. Soms bereikt men het tegenovergestelde van wat men beoogt, maar dat valt buiten het bestek van dit artikel.

Het laatste bezwaar is dat defensievoorlichters hun directe toegang tot de commandant zouden verliezen, omdat de directeur strategische communicatie hen deze toegang zou ontnemen. Dit bezwaar kan eenvoudigweg worden ondervangen door deze directe toegang tot de commandant vast te leggen in de standaard procedures van het betreffende hoofdkwartier. Bovendien heeft de directeur strategische communicatie geen enkel belang om meegezogen te worden in de waan van de dag, die defensievoorlichtingswerk soms domineert. Tenslotte blijft de commandant

behoefte houden aan gefundeerd advies over bepaalde onderwerpen, media en journalisten, zodat hij het persoonlijke advies van defensievoorlichters altijd op prijs zal stellen.

Via voornoemde oplossingen voor al deze bezwaren zouden afdelingen voor strategische communicatie, voorlichting, informatie operaties en top-ontmoetingen kunnen worden samengevoegd tot een directoraat communicatie (zie figuur 1).

De inrichting van Amerikaanse hoofdkwartieren volgens het model in figuur 1 lijkt vooralsnog een brug te ver. Zo bleek het *United States Central Command* in Tampa, Florida, van waaruit de operaties tegen ISIS-terreur in Irak en Syrië worden geleid, nog steeds geen geïntegreerde afdeling voor communicatie-activiteiten te hebben. Wel zijn er ontwikkelingen waarneembaar, die op termijn het instellen van dergelijke afdelingen mogelijk maken. Zo worden psychologische operaties niet langer alleen aangestuurd door hoofdkwartieren voor speciale operaties, maar kan elk Amerikaans hoofdkwartier dergelijke operaties leiden. Ook is de aanduiding 'psychologische operaties' recent vervangen door 'missie gerichte informatie operaties'. Beide ontwikkelingen geven meer ruimte voor het ontwikkelen van dergelijke activiteiten in het informatie domein.

Coherentie in Amerikaanse informatie activiteiten tegen ISIS terreur.

Sinds de presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten in november 2016 hebben zich ook belangrijke veranderingen voorgedaan in de informatie-activiteiten tegen ISIS-terreur in Irak en Syrië. De vorige president duidde deze terreurgroep als ISIL, de afkorting voor de Islamitische Staat in de Levant, een gebied dat zich uitstrekt over een groot aantal landen tussen Kazachstan in het Noorden en Egypte in het Zuiden. De huidige Amerikaanse president spreekt echter consequent over ISIS, de Islamitische Staat in Irak en Syrië, slechts twee landen. De aanduiding ISIS heeft daarmee op zijn minst de charme van de eenvoud. In deze kennelijke eenvoud schuilt echter veel complexiteit. ISIS terroristen hebben immers tal van terreuraanslagen gepleegd in landen

buiten Irak en Syrië, tot in Frankrijk, Duitsland, Engeland en Zweden toe. Derhalve is de beperking tot Irak en Syrië slechts kunstmatig.

Toch blijkt de keuze voor ISIS ook de meeste resultaten op te leveren als trefwoord in de voornamelijk Engelstalige versies van een zoekmachine als Google op internet (zie figuur 2).

Uit figuur 2 blijkt dat het trefwoord ISIS veruit de meeste resultaten oplevert op de Engelstalige zoekmachine Google. Zou dit aantal resultaten evenredig zijn met het aandeel van het grote Engelstalige publiek dat kennis heeft over ISIS, dan is ISIS een gelukkig gekozen afkorting, die goed resoneert bij grote doelgroepen in het Engelse taalgebied. ISIS bereikt dus als trefwoord een veel grotere doelgroep dan aanduidingen als ISIL, Daesh of Islamitische Staat. De nieuwe Amerikaanse president spreekt met zijn keuze voor ISIS zo waarschijnlijk ook een groter publiek aan, hetgeen bij strategische communicatie uiteraard de voorkeur heeft. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat dit in andere taalgebieden anders kan liggen. In Frankrijk heeft de aanduiding Daesh sterk de voorkeur, zo sterk dat dit door de Franse overheid de voorgeschreven term is. Ook in de Arabische wereld heeft de aanduiding Daesh de voorkeur, omdat dit woord in het Arabisch een sterk negatieve connotatie heeft van iets dat zeer verachtelijk is.

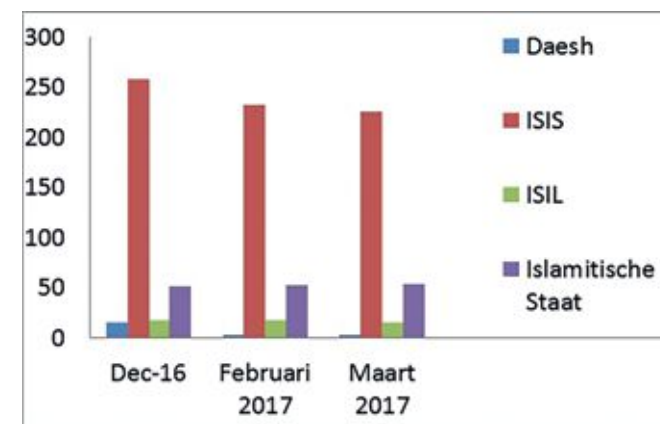
Verder lijkt de nieuwe Amerikaanse president een sterke voorkeur te hebben voor het werken met deceptie en verrassing als het gaat om militaire operaties. Reeds bij zijn verkiezingscampagnes wees hij erop dat vermaarde Amerikaanse generaals als Patton of Mac Arthur⁴ zich zouden omdraaien in hun graf als ze zagen hoeveel informatie over militaire operaties publiekelijk wordt gedeeld. Waardoor het verrassingsgeffect van deze operaties bijvoorbeeld verloren is, de kans op succes afneemt en zelfs gevaar ontstaat voor de betrokken militairen. Deceptie en verrassing sluiten aan bij oude Chinese inzichten over oorlogvoering, maar laat tevens zien dat de waarheid in oorlogvoering het eerste slachtoffer is. Oorlog is een leugen, zegt men wel. Overigens hoeft dit niemand te verbazen, aangezien militairen zichzelf en hun wapens meestal zo goed

mogelijk proberen te camoufleren. Wel kan dergelijke camouflage en geheimhouding op gespannen voet komen te staan met democratische controle op militaire operaties en de noodzakelijke steun daarvoor van de politiek en de eigen bevolking. Aan de andere kant moeten de belangen van het succes van militaire operaties, de veiligheid van militairen of de risico's op vergeldingsacties jegens de burgerbevolking van een land dat militair optreedt tegen ISIS terroristen ook worden afgewogen. Deze afweging is afgebeeld in figuur 3.

Overigens staat de nieuwe Amerikaanse president niet alleen in zijn keuze voor meer geheimhouding voorafgaand aan militaire operaties. Volgens een onderzoek van de niet-overheidsorganisatie Air Wars uit Engeland schieten landen als Australië, België en ook Nederland ernstig tekort als het gaat om transparantie over militaire operaties tegen ISIS terroristen in Irak en Syrië⁵. Met het oog op het succes van deze militaire operaties en de veiligheid van de betrokken militairen en de Nederlandse bevolking lijkt een dergelijke keuze overigens prima te verdedigen, hetgeen inmiddels ook is gebeurd⁶.

Coherentie in de informatiestrijd tegen Russische propaganda.

Naast voornoemde veranderingen in de informatiestrijd tegen ISIS-terreur aan voornamelijk Amerikaanse zijde, doet zich binnen de NAVO ook een aantal boeiende ontwikkelingen voor in de strijd tegen de propaganda van de voormalige Sovjet Unie. Met name Noorwegen en Polen willen zich wapenen tegen de invloed van Russische propaganda op hun bevolking. Deze verdediging betreft zowel de informatie activiteiten als computeractiviteiten van de Russische federatie, die gericht lijken te zijn tegen NAVO-landen. In beide activiteiten dient de vraag zich aan wie wat doet of heeft gedaan, de zogenaamde attributievraag. Deze

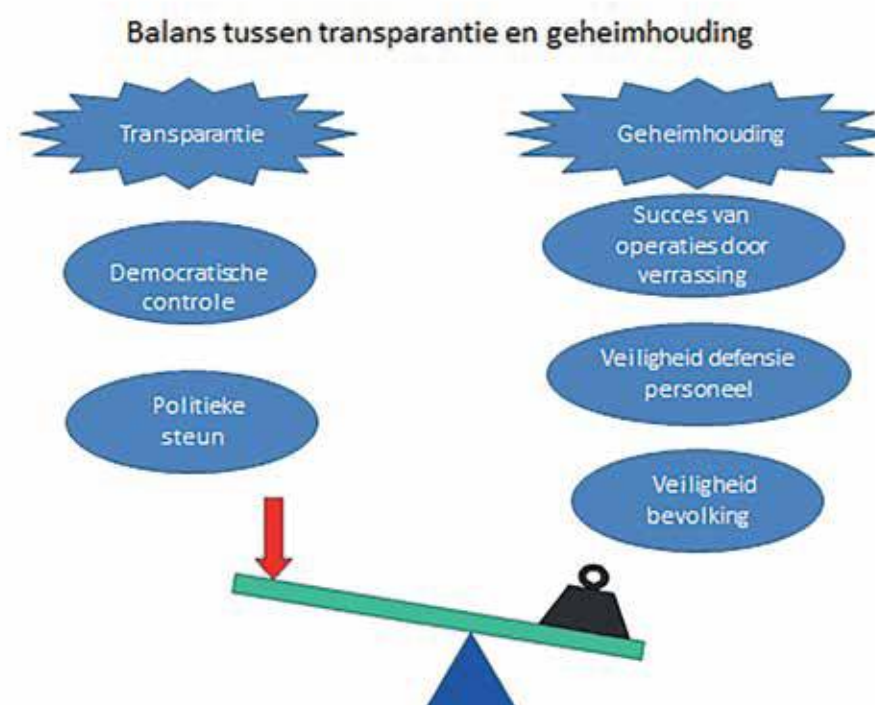

Figuur 2. Aantallen zoekresultaten (x 100.000) met de trefwoorden Daesh, ISIS, ISIL en Islamitische Staat op de Engelstalige zoekmachine Google.

vraag is bij uitstek moeilijk te beantwoorden in de computerwereld en in de wereld van de sociale media, omdat daar de identiteit van de actor vaak verhuuld of zelfs vervalst wordt. Deze attributievraag is ook aan de orde in wat tegenwoordige hybride oorlogvoering heet en waarin strijdende partijen met opzet hun identiteit verhullen. Een tragisch voorbeeld daarvan is te vinden in het onderzoek naar de luchtvaartcrash van juli 2014, waarbij bijna tweehonderd Nederlandse passagiers in een verkeersvliegtuig op weg van Amsterdam naar Kuala Lumpur omkwamen boven grondgebied van de Oekraïne, waar opstandelingen, mogelijk gesteund door Rusland, tegen de Oekraïense regeringstroepen vochten. Van Russische zijde is onderzoek naar deze luchtramp steeds belemmerd, mogelijk ook omdat Rusland niet deelnam aan het onderzoeksteam, dat deze ramp moest onderzoeken. Overigens was boven het aangrenzend Russische luchtruim een waarschuwing van kracht voor passagiersvliegtuigen om dit luchtruim niet op de normale

Figuur 1, een directoraat voor communicatie in een NAVO operationeel hoofdkwartier.

Figuur 3, de afweging van belangen van transparantie van militaire operaties voor democratische controle en steun van de bevolking tegen belangen van succes van militaire operaties door geheimhouding, verrassing en veiligheid van militairen en de burgerbevolking.

*De staatshoofden van de NAVO lidstaten kwamen op 25 mei 2017 bijeen op het NAVO hoofdkwartier in Brussel en besloten onder andere tot meer anti-terreur inspanningen in het Midden-Oosten.
(foto www.nato.int)*

kruishoogte in te vliegen, juist vanwege de gevechten in de aangrenzende Oekraïne. De vraag waarom deze Russische informatie niet is gebruikt bij het plannen van de vlucht door de Maleisische luchtvaartmaatschappij is nooit beantwoord, net als de vele vragen die het onderzoeksteam aan de Maleisische regering heeft gesteld.

NAVO-plannen voor voorsprong in het informatiedomein

Het NAVO-hoofdkwartier in Brunssum heeft de afgelopen maanden tal van activiteiten ondernomen om de aanwezigheid van NAVO-eenheden te vergroten in lidstaten die grenzen aan de Russische Federatie. Daarover hebben Russische media vijf tot tien keer zoveel geschreven dan Westerse media. Geen van deze Russische artikelen bevat positief nieuws over de NAVO. De artikelen bevatten alleen neutraal en negatief nieuws over de NAVO. Het hoofdkwartier van de NAVO in Brussel heeft nu een "Tiger Team" ingesteld om de invloed van Russische informatie-activiteiten in te schatten. Om meer positief NAVO nieuws te generen zal het NAVO-hoofdkwartier in Brunssum begin 2018 een digitaal informatieteam instellen. Tevens zal het de NAVO-oefening *Trident Juncture* in 2018 gebruiken om de informatie-omgeving van de NAVO in de noordelijke lidstaten beter in beeld te brengen. Het NAVO-hoofdkwartier in Napels zal iets vergelijkbaars doen voor de zuidelijke NAVO-lidstaten, met name met het oog op het bestrijden van ISIS-terrorisme vanuit Irak en Syrië. Deze terreur wordt steeds sterker voelbaar binnen het NAVO-grondgebied. Mede daarom hebben de staatshoofden van de NAVO-lidstaten in mei 2017 bij het NAVO hoofdkwartier in Brussel besloten tot het vergroten van de NAVO anti-terreur activiteiten in het Midden-Oosten.

Als uitvloeisel van dit besluit heeft het NAVO operationele hoofdkwartier in Napels begin september een kenniscentrum geopend, mede om de activiteiten van

ISIS in het Midden-Oosten, maar ook in Afrika in kaart te brengen. Deze zogenaamde NATO Strategic Direction South Hub moet operationeel gereed zijn in januari 2018. Het NAVO *Joint Warfare Centre* in Stavanger, Noorwegen, traint al enkele jaren achtereenvolgende NAVO-hoofdkwartieren door heel Europa in anti-terreuroperaties. Op verzoek van het NAVO-hoofdkwartier in Brunssum zal in deze oefeningen nog meer aandacht worden besteed aan het optreden van NAVO tegenstanders in het informatiedomein. Daartoe is een extra kolonelfunctie ingesteld bij het *Joint Warfare Centrum* in Stavanger, die medio 2017 door Nederland is gevuld.

De vraag blijft echter hoe de NAVO tegenwicht gaat bieden aan het klaarblijkelijke overwicht van een terroristische groep als ISIS in het informatiedomein. Dit overwicht blijkt bijvoorbeeld uit de overvloed van video's op (a)sociale media, waarin zonder uitzondering succesvolle aanslagen door ISIS-terroristen worden gefilmd en verheerlijkt. Verijdelde aanslagen worden zorgvuldig buiten beeld gehouden, zodat het lijkt alsof elke aanslag doel treft. Dit geldt zowel voor zelfmoord-aanslagen met vrachtauto's vol met explosieven als voor beschietingen van Iraakse of Syrische gepantserde legervoertuigen, die exploderen en waarbij de lichaamsdelen van de inzittenden over een groot gebied uiteen vliegen. Met deze selectie van informatie wordt een aantrekkelijk beeld geschetst van het vechten bij ISIS, dat zodoende zeker aantrekkingskracht heeft op vooral jonge mensen die tegen vermeend Westers imperialisme of Westerse decadentie willen vechten. Het ligt op de weg van de vooral Amerikaanse sociale media-industrie om dergelijke filmpjes te verwijderen en te vervangen door getuigenissen van mensen die de ISIS-terreur ternauwernood hebben overleefd of inmiddels achter zich hebben gelaten.

Een adequate reactie van de NAVO op deze ziekmakende propaganda laat nog steeds op zich wachten. Wel

heeft Europol begin mei 2017 bij een actie meer dan 2.000 propagandaberichten van terroristen op het internet geïdentificeerd. Van al deze propaganda is melding gemaakt bij de internetbronnen, die deze informatie verspreiden met het verzoek om het materiaal te verwijderen. In totaal werden er 2.068 propagandaberichten ontdekt, waarin zes talen werden gebruikt. Het materiaal verwees internetgebruikers naar websites van terroristische organisaties, die worden aangeprezen op 52 online platformen. Het is onduidelijk hoeveel van het materiaal offline is gehaald. Volgens Europol zijn internet bronnen niet verplicht om deze verzoeken in te willigen. Internationale samenwerking kan echter ook leiden tot wetgeving, waarin internetbronnen daartoe wel worden verplicht. Zowel de NAVO als de Europese Unie dienen hiervoor initiatieven te ontwikkelen.

KLTZSD dr. Marten Meijer was werkzaam bij het Joint Warfare Centrum in Stavanger Noorwegen en het United States Central Command in Tampa, Florida, toen hij dit artikel schreef. Ga voor meer informatie naar www.jwc.nato.int.

Noten

- 1 Afkorting voor Islamitische Staat in Irak en Syrië.
- 2 Veel Turkse officieren die werkzaam waren bij NAVO hoofdkwartieren zijn teruggeroepen naar Turkije, zijn ontslagen of hebben asiel aangevraagd. De bezettingsgraad van het NAVO operationele hoofdkwartier in Istanbul is het afgelopen jaar gedaald tot 62%, terwijl voor vergelijkbare NAVO hoofdkwartieren in Europa deze bezettingsgraad 82% is. In mei 2016 was dit uitzendbare NAVO hoofdkwartier in Istanbul nog op volle sterkte bij de afronding van de NAVO oefening Trident Jaguar 2016.
- 3 Zo kan de maanden voortdurende discussie in Amerikaanse media over de Russische invloed op de Amerikaanse verkiezingen eenvoudig gebruikt worden als bewijs dat de Verenigde Staten niet in staat waren om hun nationale verkiezingen te beveiligen tegen internationale inmenging. De boodschap die hieruit kan worden afgeleid doet veel af aan de suprematie van de Verenigde Staten.
- 4 Overigens is generaal Mac Arthur na zijn successen in de Tweede Wereldoorlog juist in opspraak geraakt omdat hij in de ogen van de toenmalige Amerikaanse president teveel militaire informatie aan het publiek prijs gaf en zelfs ontslagen wegens het niet opvolgen van presidentiële orders. Voor het merendeel van de Amerikaanse kiezers is dit saillant detail echter al lang vergaan in de zee der vergetelheid.
- 5 Air Wars (2016): Limited Accountability: A Transparency Audit of the Coalition Air War Against the so-called Islamic State. Zie: https://airwars.org/wp-content/uploads/2016/12/Airwars-report_Web-FINAL1.compressed.pdf
- 6 Langendonck, G. van (2017) : VS erkennen schuld bloedbad in Mosul. NRC Handelsblad 27 mei 2017, p.16.

ADVERTENTIE

ACTIVITEITEN

2
0
1
7

DE MARINECLUB

NAJAAR 2017

DINSDAG 3 OKTOBER
Presentatie 150 jarig bestaan Marineclub door Cees Rondel en Arie Booy

ZATERDAG 28 OKTOBER
Duits Bierfest

ZATERDAG 4, 11 NOVEMBER & WOENSDAG 15 NOVEMBER
Wildavond zonder live muziek

ZATERDAG 18 & 25 NOVEMBER
Wildavond met live muziek

ZATERDAG 16 DECEMBER
Gala Kerstdiner

Ga voor de invulling en overige info naar www.marineofficiersclub.nl
Reserveren? Bel. 0223 615226/657688

column

'Een ongeluk schuilt in een klein hoekje. Bij een oefening of patrouille steekt het fenomeen 'ongewild schot' vaak de kop op'

Kernproeven, raketlancerings en woeste tweets: de nucleaire impasse met Noord-Korea is, ten tijde van dit schrijven, nog niet uit de hand gelopen. Bezorgde analisten richten zich op de risico's van miscalculatie of misverstanden. De machthebbers met hun vinger aan de knop (van kernwapens, niet Twitter) staan beiden niet bekend als exponenten van de ratio of voorbeelden van bedachtzaamheid. Daarbij is in de VS de besluitvorming over inzet van kernwapens niet voorzien van de *checks-and-balances* die gelden voor de reguliere inzet van militaire middelen. Alles is in de (grote) handen van de president, die immers in luttele minuten moet kunnen beslissen om te lanceren of niet. Toch is wellicht de kans op een ongeluk groter dan een misverstand.

Essentieel leesvoer is het boek 'Command and Control' van journalist Eric Schlosser. Zijn onderzoek beschrijft hoe de Amerikaanse afschrikkingsmacht afgelopen jaren vaak aan een nucleair catastrofe is ontsnapt. Veel van deze 'net niet' ongelukken vonden plaats toen men het nog een goed idee vond om antitankwapens en luchtafweerraketten te voorzien van kernkoppen, maar ook recent is het bijna misgegaan. Van brand in de silo's van ballistische raketten tot bommen die van de vleugels van vliegtuigen afvielen; zijn boek is een onwerkelijke litanie van 'near misses'. En dan heeft Schlosser het nog niet over de Russen, die eveneens een waslijst aan incidenten onder het tapijt hebben geveegd. Volgens Schlosser is het een wonder dat er tot op heden geen kernwapen per ongeluk is afgegaan.

Een ongeluk schuilt in een klein hoekje. Bij een oefening of patrouille steekt het fenomeen 'ongewild schot' vaak de kop op. Van 9mm tot 127mm en van matroos tot officier: het kan gebeuren. Goede training en procedures zullen ongelukken beperken, maar mensen maken fouten. In 2015 klapte Britse matroos William McNeilly uit de school over de gebrekkige veiligheidsprocedures aan boord van de kernonderzeeërs van de Royal Navy. Hij noemde Trident, de Britse afschrikkingsmacht, 'a disaster waiting to happen'. Onlangs hebben twee Amerikaanse fregatten ernstige aanvaringen gehad met andere schepen. Dit betreft twee zeer goed getrainde organisaties in vredetijd. Hoe gaat men om met veiligheidsprocedures in tijden van spanning? Hoe zijn de procedures en de geoefendheid van Noord-Koreaanse militairen en technici?

Het kan misgaan bij de impasse in Noord-Korea, maar ook elders. Het Russische *early warning* netwerk is sterk verouderd, evenals hun nucleair arsenaal. India en Pakistan hebben vaker op de rand van een kernoorlog gestaan en net zoals bij Cuba in 1963 speelde geluk een doorslaggevende rol in het voorkomen van oorlog. We zijn inmiddels vergeten dat we in de schaduw van de bom leven maar het probleem is allerm minst verdwenen. Een goede remedie is het boek van Schlosser te combineren met Stanley Kubrick's film *Dr. Strangelove*. Op het hoogtepunt van de Koude Oorlog waren er 65.000 kernwapens; nu liggen maar 15.000 wapens rustig te wachten op een klein stroomstootje. Het gaat goed totdat het fout gaat, maar dan gaat het ook goed fout.

Mr. S. (Sergei) Boeke, voormalig marineofficier, is onderzoeker aan de Universiteit Leiden, Campus Den Haag.

IN DEZE RUBRIEK PRESENTEREN
PAS AFGESTUDEERDE
MARINEOFFICIEREN HUN
SCRIPTIE. DEZE KEER IS DAT
JESSE VAN ZWOL MET ZIJN
SCRIPTIE **OPTIMALISATIE VAN
HET GEBRUIK VAN POWER TAKE
OFF VOOR HYBRIDEVOORTSTUWING
MET SEQUENTIËLE DRUKVULLING
VAN EEN FREGAT**

Naam: **Jesse van Zwol**
Geboortedatum: 04-02-1994
In dienst sinds: 13-08-2013
Huidige rang en functie: LTZ 3 (TD),
laatste jaar op het KIM

Scriptie downloaden?
Ga naar www.kvmo.nl en
vervolgens naar 'Marineblad'

ONDERWERP

Na in 2013 te zijn gestart met de opleiding tot officier Technische Dienst en de daarbij behorende studie MS&T met de specifieke studierichting Werktuigbouwkunde, was begin dit kalenderjaar het moment daar om een afsluitend onderzoek te doen. De voortstuwing van schepen is één van mijn grootste interesses binnen de werktuigbouwkunde en daarom ben ik op zoek gegaan naar een passend onderwerp op dat gebied. Uiteindelijk kwam ik via mijn scriptiebegeleider, wiens promotieonderzoek onder andere gaat over hybride voortstuwingen, op een geschikt onderwerp voor mijn onderzoek.

ONDERZOEK

In mijn scriptie schrijf ik over mijn onderzoek naar de optimalisatie van het gebruik van *power take off* (PTO) voor hybride voortstuwing met sequentiële drukvulling. Hierbij heb ik specifiek gekeken naar de toepassing hiervan bij de vervanger van de huidige M-fregatten. Het doel is dus het bepalen van de bruikbaarheid en het optimaliseren van sequentiële drukvulling voor het gebruik van de elektromotor als generator, met als gevolg brandstofbesparing bij de exploitatie van een fregat.

Een fregat moet ingezet kunnen worden in een hoog geweldspectrum en zal dus snel moeten kunnen accelereren, maar zal tegelijkertijd ook zo 'stil' mogelijk moeten kunnen varen tijdens *anti submarine warfare*. De elektromotor wordt in de hybride configuratie als ondersteuning bij het accelereren en manoeuvreren ingezet. Daarnaast kan de elektromotor voor de stille vaart zorgen bij lagere snelheden. De diesels zullen voor de hoofdvaart zorgen en dus het grootste gedeelte van de voortstuwing op zich nemen. Wanneer de diesel in combinatie met sequentiële drukvulling goed gemodelleerd en geoptimaliseerd is, geeft dit een goed inzicht in eventuele brandstofbesparing.

De mogelijke brandstofbesparing die sequentiële drukvulling op kan leveren wordt met een tweede orde *Mean Value First Principle* (MVFP) dieselmotormodel berekend. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van het zespunts *Seiliger*-proces. Verder wordt sequentiële drukvulling gemodelleerd met behulp van de *Büchi*-balans, *Zinner's blowdown theory* en de *Elliptic Law*. Dit alles is gedaan in en met behulp van de software MATLAB en Simulink. Het model is geverifieerd middels geavanceerde dieselmotortheorie en gevalideerd met *Factory Acceptance Test* (FAT-metingen) van de patrouilleschepen en gegevens uit de dieselmotor *Project Guide*. Om een representatief beeld te krijgen van de brandstofbesparing zijn de scheepsgegevens van een mogelijke vervanger van de M-fregatten in het model toegevoegd. Vervolgens is het operatieprofiel van de huidige fregatten over datzelfde model gelegd om zo de significante brandstofbesparing te kunnen berekenen aan de hand van de verwachte inzet van de vervanger van de M-fregatten.

RELEVANTIE

De in theorie verwachte brandstofbesparing kwam nog niet overeen met de resultaten uit het model. Om de waardes uit het model dichter bij de theoretische waardes te krijgen, zijn door mij een aantal mogelijke oplossingen en nieuwe onderzoeksgebieden aangedragen. Het effect van sequentiële drukvulling op het brandstofverbruik is goed zichtbaar en is middels het bestaande model voorspelbaar. Dit maakt mijn onderzoek zeer relevant voor zowel het CZSK als de DMO, aangezien het model gebruikt kan worden om een gefundeerde voorspelling te doen over het brandstofverbruik van een hybride voortstuwingsconfiguratie met sequentiële drukvulling terwijl het schip nog in het ontwerpstadium is.

De 'vergeten strijd' in Nederlands-Indië

Zeeroof en zeeroofbestrijding tijdens de dekolonisatieoorlog (1945-1949)

In de negentiende eeuw was het bestrijden van zeeroof een van de belangrijkste taken van de marine in Nederlands-Indië. Pas toen de buitengewesten rond 1900 onder Nederlands gezag waren gebracht, kwam er grotendeels een einde aan piraterij in de wateren rond de Indische Archipel. Een halve eeuw lang kon de orde op zee met relatief succes worden bewaakt, tot aan het begin van de Japanse bezetting tijdens de Tweede Wereldoorlog. Toen de Japanners zich op 15 augustus 1945 overgaven en vlak daarna de Indonesische onafhankelijkheid werd uitgeroepen, ontstond er een machtsvacuüm waarin zeeroof voor korte tijd weer kon opleven.

De bestrijding van zeeroof was voor de Koninklijke Marine slechts een van de vele aspecten van haar optreden in Nederlands-Indië in de periode 1945-1949. Over de inzet van de zeestrijdkrachten is, vergeleken met het landoptreden, nog weinig bekend. Dit artikel laat zien dat het werk van de marine veelzijdig was en beoogt daarmee een aanzet te geven tot meer onderzoek naar de verschillende facetten van haar optreden tijdens de dekolonisatiestrijd.

De Koninklijke Marine tijdens de dekolonisatieperiode

Over het optreden van de Koninklijke Marine tijdens de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog (1945-1949) is relatief weinig geschreven. In het onderzoek naar het optreden van de Nederlandse strijdkrachten tijdens de dekolonisatieperiode ligt de nadruk op het landoptreden. Vreemd is dat niet: numeriek gezien maakte het marinepersoneel maar een klein deel uit van de Nederlandse strijdkrachten in Nederlands-Indië (de Mariniersbrigade wordt hier beschouwd als onderdeel van de landstrijdkrachten). Bovendien werd de strijd voornamelijk op

land gevoerd, terwijl de marineleiding na afloop van de Tweede Wereldoorlog andere prioriteiten had dan de gezagshandhaving in Nederlands-Indië. In haar ogen moest de marine haar beperkte geografische visie afschudden en zich gaan richten op het beschermen van de Nederlandse belangen op het wereldtoneel. Het Ministerie van Marine was er daarom aan gelegen om zo min mogelijk mensen en middelen in te zetten voor de 'lokale taak' in Indië.¹ De deelname aan de dekolonisatiestrijd heeft voor de marine dus nooit veel status gehad. Marinehistoricus G. Teitler noemde haar inzet in deze periode daarom 'een vergeten strijd'.² Begin deze eeuw werd dit gat in de literatuur enigszins opgevuld met het boek *Operaties in de Oost* van oud-marineofficieren R.E. van Holst Pellekaan en I.C. de Regt.³ Toch is er nog veel onbekend over de operationele inzet van de marine tijdens de dekolonisatie van Nederlands-Indië.

Ondanks haar beperkte omvang - de personeelsinzet bleef beperkt tot maximaal 7.100 personen, inclusief walpersoneel en de strijdkrachten van de Marine Luchtvaartdienst (MLD) - had de marine een grote variëteit aan taken in deze oorlog. Ze ondersteunde het KNIL, de Koninklijke Landmacht en de Mariniersbrigade met troepenvervoer over zee en door de lucht, voerden kustbombardementen uit vanaf haar schepen en vliegtuigen en speelde een belangrijke rol bij landingen van troepen. Daarnaast richtte de marine zich op het bestrijden van (wapen)smokkel en infiltraties van Republikeinse strijders en propagandisten, met name vanuit Java naar de buitengebieden.⁴ Ten slotte kregen marineschepen te maken met het aloude fenomeen van zeeroof, dat vaak niet los was te zien van de onafhankelijkheidsstrijd.

Van de Republikeinse zeestrijdkrachten had de Nederlandse zeemacht nauwelijks iets te duchten. De Indonesische marine, de *Angkatan Laoet Republik Indonesia* (ALRI) bleef beperkt tot enkele kleinere motorvaartuigen, die deels van de Japanse marine waren overgenomen. De strijd op zee werd daarom grotendeels gemeden en als het tot een ontmoeting kwam, delfde de ALRI meestal snel het onderspit tegen een superieure tegenstander.⁵

De bestrijding van smokkel en infiltraties verliep moeilijker. Staatsrechtelijk gezien was de dekolonisatiestrijd geen oorlog. Dit betekende dat er geen volledige blokkade kon worden afgekondigd en dat schepen niet buiten de territoriale wateren konden worden aangehouden voor controle op contrabande.⁶ Binnen de driemijlszone kon het marinepersoneel wel vrij opereren. Om controle te kunnen houden op het vervoer op zee werd er een uitgebreid stelsel van uitvoer- en vaarvergunningen ingevoerd, waarmee elk schip zich moest kunnen legitimeren.⁷ Wetshandhaving op zee bleek echter zeker in de chaotische eerste maanden na terugkeer in Nederlands-Indië niet gemakkelijk. Dit gold ook voor de bestrijding van zeeroof, waarbij het werkgebied van de marine overigens niet beperkt was tot de territoriale wateren. Een schip mocht namelijk wel op open zee worden aangehouden wanneer er vermoedens waren van zeeroof.

Zeeroof

Dat piraterij van alle tijden is, blijkt wel uit de ervaring die deze vorm van banditisme aan het begin van deze eeuw nog beleefde rond de Hoorn van Afrika en recenter nog in de Golf van Guinee. Zeeroof gedijt vaak onder een chaotische machtssituatie op het land. Vreemd is het dan ook niet dat dit fenomeen de kop op stak in de periode van wanorde na afloop van de Tweede Wereldoorlog. Na de overgave van Japan duurde het zes weken voordat er geallieerde, Britse, troepen arriveerden in de archipel. De Britten besloten vervolgens slechts enkele strategische gebieden in te nemen. De gedemoraliseerde Japanse troepen, die gelast waren met de ordehandhaving, hadden de situatie nauwelijks in de hand. Pas in maart 1946 werden Nederlandse troepen toegelaten op Java.

'De deelname aan de dekolonisatiestrijd heeft voor de marine dus nooit veel status gehad'

Ook op zee was er weinig controle. Toen luitenant-admiraal C.E.L. Helfrich, bevelhebber der Zeestrijdkrachten (BDZ), slechts twee dagen na de aankomst van de eerste Britse militairen arriveerde in Batavia, ging hij direct aan de slag met de wederopbouw van de marine-organisatie. De vloot waarover hij eind 1945 kon beschikken was echter verre van toereikend om effectieve controle te voeren op smokkel, infiltraties en zeeroof. In dit vacuüm konden verschillende groepen over de hele Indische archipel zich met deze activiteiten in hun onderhoud voorzien. In het eerste jaar na de terugkeer van de Nederlandse marine werden er meerdere gewelddadige zeeroofincidenten gemeld in onder andere het Westervaarwater (de zeestraat tussen Java en Madoera), de Golf van Boni, de Javazee en Straat Malakka.⁸

Hierbij had men te maken met zeeroovers met verschillende achtergronden. Zo werden de kusten van Noord-Sumatra onveilig gemaakt door een 200 man sterke piratenbende uit Atjeh, die onder leiding stond van de Maleisiër Darioes.⁹ Naast dergelijke onafhankelijke partijen waren de Republikeinse strijdkrachten ook betrokken bij zeeroof. Soms ging het slechts om vermoedens van banden tussen de Republikeinen en de zeeroovers, die konden bestaan uit steun, maar ook in de vorm van intimidatie of belastingheffing.¹⁰ Vaak ook was de ALRI zelf betrokken bij roofincidenten. De aard van de zeeroovers was dus niet eenduidig. In het Westervaarwater had men veel last van zeeroovers die opereerden vanuit hun basis in Grisse, dat in het gebied lag dat werd gecontroleerd door de Indonesische autoriteiten. In november 1946 zond schout-bij-nacht A.S. Pinke, die na het vertrek van Helfrich naar Den Haag commandant zeemacht in Nederlands-Indië werd, bericht aan de Britse bevelhebbers dat als de Republikeinen geen actie zouden ondernemen tegen dit zeerooversnest, de Nederlandse marine zelf genoodzaakt was om in te grijpen. Later bleek echter dat de Republikeinse militaire bezetting deze zeeroof juist initieerde.¹¹

^ Opbrengen van een Indonesische prauw met de L 9534. (NIMH)

'In het eerste jaar na de terugkeer van de Nederlandse marine werden er meerdere gewelddadige zeeroofincidenten gemeld in onder andere het Westervaarwater (de zeestraat tussen Java en Madoera), de Golf van Boni, de Javazee en Straat Malakka'. Genoemde locaties zijn met rode sterren aangegeven. (bron foto www.lib.utexas.edu/maps/)

Ook de werkwijze van de zeerovers kon verschillen. Zo maakten sommige groepen gebruik van snellere motorvaartuigen om hun slachtoffers te overheersen, terwijl andere zeerovers onopvallend probeerden te opereren door met lokale vissersprauwen een schip te benaderen. In het smalle Westervaarwater werden handelsprauwen meestal aangevallen door meerdere kleine prauwen, waarmee de buit snel naar de kust werd overgebracht. Waar bij de meeste incidenten de bemanning van het aangevallen schip werd opgesloten terwijl de lading van boord werd gehaald, om vervolgens weer in vrijheid te worden gesteld, zijn er gevallen bekend waarbij prauwen volledig gestript van alle waardevolle materialen en volkomen verlaten werden teruggevonden. Zo vond de RP147 (een *harbour defence motor launch*, HDML) op 14 november 1946 in het Westervaarwater een verlaten prauw in chaotische staat met bloedvlekken aan boord.¹² Grof geweld werd in sommige gevallen dus niet geschuwd. Eind 1947 werd nabij Cheribon op West-Java een zeilschip

door zeerovers gedwongen een riviermonding in te varen. Aldaar werd het door de rest van de bende opgewacht en leeggeroofd. Uiteindelijk werd de kapitein van het schip 'uitgekleed, de handen vastgebonden en in een prauw naar open zee gebracht, waar hij niet ver van de kust in het water werd gegooid'. Hij wist zich van de touwen te ontworstelen en naar de kust te zwemmen, waardoor hij dit incident uiteindelijk kon navertellen.¹³

Zeeroofbestrijding

Operatie 'Turfschip'

In de vroege ochtend van 31 juli 1946 sleepte de RP145 een prauw met aan boord een aantal gewapende manschappen van de Marine Bewakingsafdeling (MBA) naar een gebied in het Westervaarwater waar verschillende gevallen van zeeroof waren gemeld. Rond 09.15 uur voer een prauw met een bemanning van zeven koppen uit Madoera recht op dit lokschip met de codenaam 'Turf-

schip' af. Op het moment dat de prauw dicht genoeg genaderd was en het duidelijk was dat het hier ging om zeerovers, sprongen de MBA'ers aan dek. De rovers, direct bewust van de val waarin ze gelopen waren, sprongen van boord. Vier van hen bleven aan het schip hangen, drie anderen vielen in het water. Deze vluchtters werden volgens het missieverslag 'onder vuur genomen, een wordt gedood. Andere twee geven zich over (een gewond)'.¹⁴ In november van dat jaar werd deze onorthodoxe methode opnieuw toegepast. Ditmaal ruiken de rovers echter al onraad en de onderneming mislukt. Vanaf de Madoereese wal wordt het 'Turfschip' onder vuur genomen.

Verdere maatregelen tegen zeeroof

Vanwege bezwaren vanuit de algemene legerleiding tegen het inzetten van gewapende militairen in burgerkleding werd de methode 'Turfschip' na deze twee operaties niet meer toegepast. Zeeroof werd vervolgens niet meer direct bestreden, maar de nadruk werd gelegd op het herwinnen van de controle op zee, waardoor niet alleen zeeroof maar ook smokkel en infiltraties konden worden ingedamd. In de loop van 1946 kreeg de marine steeds meer materiaal tot haar beschikking en kreeg ook de walorganisatie nadrukkelijker vorm. Naarmate de slagkracht van de marine groeide en met de invoering van het vergunningstelsel verliep de ordehandhaving op zee steeds beter. Regelmatige patrouilles maakten het de zeerovers lastiger om te opereren. Patrouilleschepen controleerden het scheepvaartverkeer op vergunningen. Als een schip zonder geldige papieren werd aangetroffen, werd het opgebracht of vernietigd, waarbij overigens geen onderscheid werd gemaakt tussen smokkelaars, piraten of

'Toch gaf, zoals gewoonlijk bij zeeroof, de situatie op het land de doorslag'

goedwillende handelaren die simpelweg niet beter wisten. Het is daarom lastig om te bepalen hoe effectief de patrouilles waren in het bestrijden van zeeroof.

Lokale schepen werden tevens gewaarschuwd om bepaalde plaatsen te vermijden. Zo werd in het Westervaarwater geadviseerd om nabij Grisse het midden van de zeegang te houden en gemeld dat alle vissersprauwen verdacht konden zijn. In deze zeestraat was er soms zelfs sprake van een escorte van Nederlandse patrouilleboten, waarbij lokale prauwen bij de ingang van het vaarwater werden opgewacht en door het gevaarlijke gebied werden begeleid of gesleept.

Om de zeeroof in Straat Malakka tegen te gaan werd er samengewerkt met de Britse autoriteiten in Maleisië en Singapore. Informatie over bewegingen van zeerovers werd uitgewisseld via de inlichtingendiensten. Alleen al tussen eind mei en begin oktober van 1946 werd er door de *Netherlands Forces Intelligence Service* (NEFIS) vijftien maal gerapporteerd over zeeroof in de wateren rond Sumatra (zie kader). De Britten zelf hielden in het najaar van 1946 een antipiraterij-actie, *Operation Mudlark*, langs de kust van Maleisië waar leden van de *Three Dots Society* zeeroof bedreven.

Ondanks de verbeterde controle op zee bleven er inci-

Eén van de HDML's, de RP147. Deze trof op 14 november 1946 in het Westervaarwater een verlaten prauw aan 'in chaotische staat met bloedvlekken aan boord'. (NIMH)

denten plaatsvinden. Uiteindelijk lag de oplossing op het land. Zo verdween de zeeroof in de Golf van Boni nadat het KNIL de kusten daar onder controle had gebracht.¹⁵ Vanaf 1948 werden er nog maar weinig incidenten gerapporteerd. Ondanks dat de oorlog nog voortduurde was er geen sprake meer van een totaal machtsvacuüm zoals dat vlak na de overgave van de Japanners ontstond. Ook de ALRI zag blijkbaar geen brood meer in het aanvallen van lokale schepen. Zo verdween de grootschalige zeeroof alweer relatief snel nadat het Nederlandse gezag aan kracht won. Toch bleven zich op kleinere schaal incidenten voordoen. Na de onafhankelijkheid namen de Indonesische autoriteiten de ordehandhaving op zee over. Het Departement van Scheepvaart, het civiele orgaan voor controle op de scheepvaart, werd overgedragen aan de Indonesische regering en zou deze taak op zich nemen.

Tot slot

In het machtsvacuüm dat na de Japanse capitulatie ontstond, kon zeeroof in de wateren rond Nederlands-Indië voor korte tijd weer opleven. Toen de Nederlandse marine aan slagkracht begon te winnen, kwam de ordehandhaving op zee weer op gang. Toch gaf, zoals gewoonlijk bij zeeroof, de situatie op het land de doorslag. Overigens zou het niet de laatste keer zijn dat er in dit gebied sprake was van een opleving in deze vorm van banditisme. Zo waren er in de jaren '70 en '80 weer piraten actief in Straat Malakka en zelfs in het eerste decennium van deze eeuw vonden er enkele incidenten plaats in deze zeestraat.

Uit deze *case study* blijkt wederom dat de voedingsbodem voor zeeroof op het land ligt. Het onderstreept de conclusie van Teitler dat de strijd tegen zeeroof op zee wel te voeren valt, maar niet te winnen.¹⁶ Dit gold ook voor de rest van de dekolonisatieoorlog in Nederlands-Indië. Dit neem echter niet weg dat de Koninklijke Marine een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de strijd in dit conflict. Het maritieme aspect van de oorlog in Indië valt

Sommige zeerovers probeerden onopvallend te opereren door met lokale vissersprauwen een schip te benaderen. (NIMH)

Berichten over zeeroof rondom Sumatra uit een NEFIS-rapport van 26 november 1946

1. 26 mei: Drie Chinese prauwen werden nabij Benkoelen (Bengkulu) geplunderd door een groene motorboot van de ALRI, de bemanning is gevangen genomen.
2. 29 mei: Wederom twee Chinese prauwen opgebracht naar Benkoelen, waarschijnlijk door dezelfde motorboot.
3. 10 juli: Twee Chinese motortongkangs beroofd door de ALRI opererende vanuit Laboean Bilik.
4. 22 juli: De Pesindo-Laoet (de marine van de communistische jeugdbeweging) controleert de in- en uitgaande scheepvaart in Tandjoeng Balei en houden daarbij grote delen van de vracht in.
5. 25 juli: De ALRI probeert een Japans schip dat troepen vervoert voor reparatie te overmeesteren nabij Muara Sabak.
6. 26 juli: Een motortongkang werd aangevallen door drie sampans met ca. 20 Indonesiërs aan boord. De aanval mislukt, één Chinese opvarende raakte gewond door een kogel.
7. 2 augustus: Van 'Chineesche zijde' wordt aan de NEFIS gemeld dat in juni twee Chinese motortongkangs uit Malakka zijn beroofd door de ALRI.
8. 20 augustus: Op 13 en 14 augustus werden los van elkaar twee Chinese motorboten die tussen Singapore en Belawan voeren, beroofd door Indonesische vissersschepen.
9. 21 augustus: Een Chinese motorboot is nabij Belawan beroofd door een Indonesische prauw.
10. 14 september: 200 piraten o.l.v. de Maleisiër Darioes zouden met 2 motorboten in de omgeving van Belawan opereren.
11. 18 september: Onderschept bericht van de TNI over het rampokken van vier schepen door de Republikeinse militaire politie, waartegen de plaatselijke commandant moet optreden.
12. 26 september: Twee Chinese motorboten met wapens en medicijnen zijn nabij Panipahan door de ALRI onderschept en meegenomen.
13. Geen datum: Britse inlichtingendienst rapporteert dat geen incidenten meer hebben plaatsgevonden na de anti-piraterijoperatie 'Operation Mudlark' aan de Maleisische kust.
14. Geen datum: Britse inlichtingendienst rapporteert dat sinds het begin van augustus toch weer verschillende gevallen van piraterij zijn geconstateerd.
15. 3 oktober: Een groep piraten geleid door kapitein Nip Xarin bedrijft piraterij op Chinese tongkangs die Belawan willen aandoen, waarbij zij zich voordoen als vissers.

niet te verwaarlozen en het is daarom goed dat er in het aangekondigde overheidsonderzoek naar buitensporig geweld in deze periode ook aandacht zal worden besteed aan het optreden van de Koninklijke Marine.

Martin Hoekstra BA is masterstudent Colonial and Global History aan de Universiteit Leiden en schrijft in het kader van het onderzoek naar buitensporig geweld tijdens de dekolonisatie van Nederlands-Indië zijn scriptie over de marineblokkade van de Republikeinse gebieden in deze periode.

Noten

1. G. Teitler, 'Een vergeten strijd: patrouilles, smokkel en infiltratie', in: G. Teitler en P.H.M. Groen (red.), *De Politieke Acties* (Amsterdam 1987), 144-145.
2. Ibidem.

BOEKSIGNALEMENT

In het diepste geheim

Spionage-operaties van Nederlandse onderzeeboten van 1968 tot 1991

In het boek 'In het diepste geheim' worden voor het eerst de geheime inlichtingenoperaties van de Nederlandse onderzeeboten van 1968 tot 1991 uitgebreid beschreven. De zes Nederlandse onderzeeboten verzamelden tijdens de Koude Oorlog in het geheim inlichtingen over de marine van de Sovjet-Unie. Slechts een handjevol mensen buiten de Koninklijke Marine was van deze operaties, die niet onder de NAVO vielen, op de hoogte. 'In het diepste geheim' beschrijft deze zeer geheime operaties uitgebreid en gedetailleerd. Aan de hand van interviews en archiefonderzoek onthult auteur Jaime Karremann, tevens eigenaar van de site www.marineschepen.nl, hoe de Nederlandse

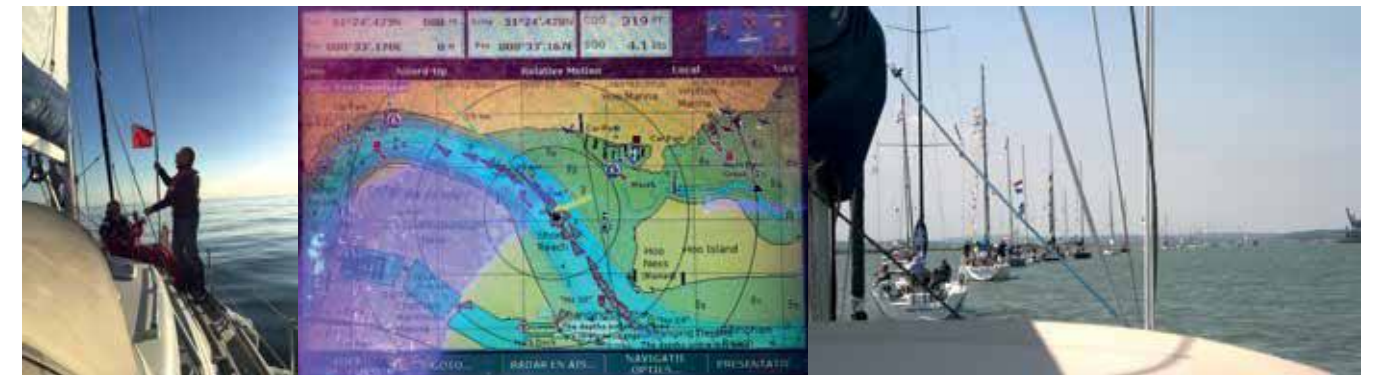
onderzeeboten van de ijskoude Noordelijke IJszee tot het ondiepe zeegebied bij Egypte onopgemerkt Sovjetschepen achtervolgden, fotografeerden, afluisterden en soms tot op een meter naderden. 'In het diepste geheim' gaat over mensen, boten en vooral over heel veel nooit eerder openbaar gemaakte onderzee avonturen. Het boek leest als een thriller, de beschreven spanning, angst, mislukkingen en successen, zijn echt. Van harte aanbevolen!

Auteur Jaime Karremann
Uitgever Marineschepen.nl, juni 2017
Omvang 252 blz.
ISBN 9789082699500

TOCHT NAAR CHATHAM

Tocht naar Chatham, 350 jaar later...

Als lid van de Koninklijke Marine Jacht Club (KMJC) en de Nederlandse Vereniging van Kustzeilers (NVvK) hoefde ik eind 2016 niet lang na te denken om me in te schrijven voor een nieuwe tocht naar Chatham die de NVvK ging organiseren. Het zou een mooie gelegenheid zijn om weer eens in die heel bijzondere geschiedenis te duiken en een mooi begin van ons zeilseizoen 2017. Begin juni 2017 was het zover...

Onderweg, het hijsen van de Engelse gastenvlag.

Op de plotter is de lange 'stoet' van schepen varend richting Chatham goed te zien.

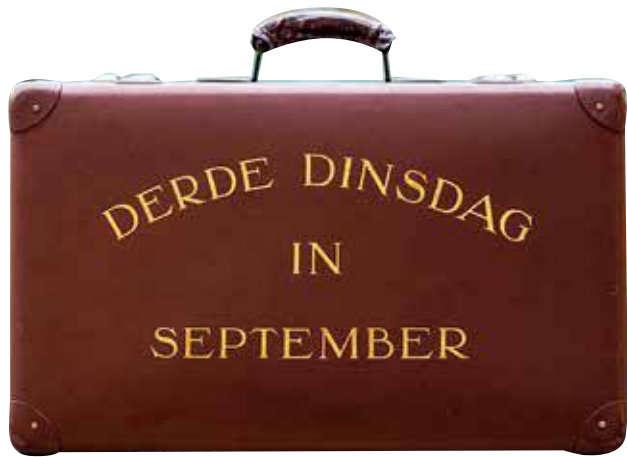
De intocht van de Nederlandse vloot.

Onderweg naar Vlissingen, de verzamelplaats van waaruit we samen met de andere tochtdeelnemers naar Chatham zouden varen, was het echt Hollands weer: een harde ZW-wind dwong ons om niet rechtstreeks van Den Helder naar het zuiden af te zakken, maar via de staande-mast-route. Leuk om weer eens het Nederlandse binnenwater te ervaren, maar we hadden eigenlijk geen tijd om er van te genieten, want we moesten op tijd in Vlissingen zijn. Daar aangekomen werden we zeer gastvrij ontvangen op de marinierskazerne, met een drankje, een blauwe hap, en toespraken van de kazernecommandant en de burgemeester. Natuurlijk kwam de naam Michiel de Ruyter, wiens wieg in deze plaats ooit stond, in beide toespraken terug. De volgende morgen, toen we losmaakten voor de overtocht naar Chatham, stond er nauwelijks wind en je realiseert je dan dat De Ruyter bij gelijke omstandigheden nooit aan zijn overtocht had kunnen beginnen. Wij deden de motor van ons zeiljacht Blacq-Out aan, hij moest wachten...

't Leverde wel een rustig nachtje op en we kwamen precies met opkomend tij bij de Thamesmondning aan. Verderop voeren we bakboord uit de Medway op en koersten richting een ankerplek in een van de vele kreekjes. Het was nog best moeilijk een plekje te vinden, want het was druk. Steeds meer Nederlandse vlaggen

die uitdagend wapperden in een zonovergoten, zachte ochtendbries. Rond 12.00 uur Engelse tijd was de vloot compleet en voeren we met ruim 90 schepen in kiellinie verder de Medway op. Het leverde fraaie plaatjes op: al die schepen met hun uitbundige vlagvertoon! Ook de plotter liet een prachtige sliert AIS-returns zien. En wij voeren daartussen, met een grote KMJC vlag in top; ook nu was er weer KM aanwezig!! Onze Engelse gastheren hebben ons buitengewoon hartelijk ontvangen. Best vreemd om mee te maken hoe de Engelsen met de vernederende maritieme nederlaag omgaan. Zij beschouwen het als een *wake-up call*, de start van een groots vloot-vernieuwingsprogramma en het begin van hun Gouden Eeuw(en). De Republiek der Verenigde Nederlanden streek met de Vrede van Breda zijn vredesdividend op en was na 5 jaren al weer aan de beurt, ons rampjaar 1672. Ruim 350 jaar later denk je dan wel eens "l'histoire se répète"... Ons bezoek werd afgesloten met een spetterende vuurwerkshow "the Medway in Flames". Videoschermen met historische toelichting, heen en weer schietende vuurpijlen, knallende explosies, rode rookwolken, even leek het of de geschiedenis zich echt herhaalde... Wij kijken terug op een heel bijzonder evenement, met dank aan onze Engelse gastheren voor de hartelijke ontvangst en de NVvK voor de perfecte organisatie!!

Paul Blacquièrre en crew van zeiljacht Blacq-Out

Tussen hoop en vrees

Reactie KVMO op defensiebegroting 2018

Prinsjesdag 2017 is wederom geen feestdag voor onze Koninklijke Marine. Rutte II sluit af waarmee het is begonnen: er worden in de, beleidsarme, begroting geen investeringen gepleegd in onze marine met als gevolg dat er nog steeds geen duidelijk is over de toekomst ervan. Terwijl duidelijkheid over de broodnodige investeringen iets is waarop onze marine en haar personeel al vele jaren wacht.

Daar waar onze Belgische collega's reeds de eerste stappen hebben gezet blijven onze Haagse politici maar dralen. Veiligheid op en vanaf zee is voor een export- en maritiem land als Nederland van groot economisch belang. Een belang dat door onze politici sinds jaar in jaar niet wordt onderschreven met als gevolg dat Nederland op dit moment over de kleinste en oudste vloot ooit beschikt.

Ook het toegekende budget aan de KM, in 2018, is geen reden voor een feestje. Het budget voor 2018 daalt met 8 miljoen euro. Er is niet eens extra geld gegeven om de inflatie en de stijgende lonen als gevolg van een eventuele cao te kunnen bekostigen. Het wordt dan wederom een zwaar operationeel jaar voor onze KM en haar personeel. Het wordt weer 'de tering naar de nering zetten' terwijl

het aantal taken voor veiligheid op en vanaf zee de afgelopen jaren alleen maar is toegenomen.

Schijnbaar gaat de politiek er nog steeds vanuit dat het marinepersoneel het met de gratis 'can do' mentaliteit gaat oplossen. Dit is niet meer aan te orde. Met de duizenden vacatures bij Defensie is de maximale 'can do' flexibiliteit reeds opgesoupeerd.

De Koninklijke Marine en haar personeel leven dan ook 'tussen hoop en vrees'. De hoop dat Rutte III wel de meerwaarde van onze Koninklijke Marine ziet en substantieel gaat investeren of de vrees dat de 'geknipt en geschoren' marine alle zeilen bij moet zetten om haar verouderde vloot varende en operationeel te houden.

Nieuwe Leden

Het hoofdbestuur van de KVMO verwelkomt haar nieuwe leden!

ADB	T.J. van Beek	ADB	R.C. Kersten	ADB	V.S. Strandmoe
ADB	L.J.Y. Beumer	ADBZ	L. van Langerak	ADB	F. Suurveld
ADB	C.A. van den Broek	ADB	P.I. Mastwijk	ADB	B. Teertstra
ADB	C.R.M. Broux	ADB	E.A. van Meenen	L TZ2(LD)	F.F. Tijssma
ADB	T. van Diest	ADB	S.A. Mol	ADB	H.G. Tornij
ADB	S.J.F. van der Doelen	L TZ2	E.C. Moret	ADB	D. van der Velden
KADBZ	E. van Dongen	ADB	S. Mulder	ADB	T. Verhagen
ADB	L.J. Engel	ADB	D.R.M. Plas	ADB	F.B. Vogel
ADB	L.W.J. Hendriks	ADB	F.P.C. Schijvenaars	ADB	F.J.G. Wuite
ADB	D.H. Hofstede	ADB	O.A. Schokker	ADB	M.P.C. Zoutendijk
ADB	T.J.F. van Issum	ADB	E. Schuttenhelm		
ADB	E.M. de Jonge	ADB	O.N.J. Stap		

In Memoriam

Het hoofdbestuur van de KVMO heeft de droeve plicht u in kennis te stellen van het overlijden van:

KTZ b.d. W.F.L. van Leeuwen († 5 september 2017)	L TZ1 b.d. J.M.M. Zick († 1 augustus 2017)
L TZ1 b.d. C. van Weele († 30 augustus 2017)	L TZVK 2 OC b.d. J.H.P. Tammerijn († 28 juli 2017)
KTZA b.d. A.J.W. Wuite († 24 augustus 2017)	SBNA b.d. mr. G.L. Coolen († 2 juli 2017)
Mevr. B. Kandou-Van Gulik († 24 augustus 2017)	Mevr. J.C. de Gruyter-Kobes († 17 mei 2017)
KTZT b.d. J. Solkesz († 19 augustus 2017)	KTZV b.d. J.P.L. de Rouw († 31 januari 2017)
KTZ b.d. D.N. Wentholt († 7 augustus 2017)	KTZA b.d. J. van Strijen († 24 mei 2015)
KTZA b.d. Y.J. van der Honing († 6 augustus 2017)	L TZA1 b.d. C.J. Kneppelhout (datum overlijden onbekend)

Wij betuigen de nabestaanden onze deelneming en wensen hen veel sterkte toe

Afdelingsactiviteiten tweede helft 2017

AFDELING NOORD

3 okt	Postactieven bijeenkomsten
7 nov	Locaties : Marineclub, Den Helder
5 dec	Tijd : 17.30 uur

31 okt Afdelingsborrel

Locaties	: zie www.kvmo.nl , onder activiteiten
Tijd	: 16.00 – 18.30 uur

16 okt Afdelingsvergaderingen

27 nov	Locaties : zie www.kvmo.nl , onder activiteiten
	Tijd : 16.00 – 18.30 uur

AFDELING MIDDEN

14 nov	KVMO Borrel
Locatie	: Bruin Café, PKC, Den Haag
Tijd	: 16.30 – 18.30 uur

AFDELING ZUID

15 okt Mosselmaaltijd

Locatie	: Nieuw- en Sint Joosland
Aanvang	: 12.00 uur

Alle activiteiten staan open voor KVMO leden, ook als een andere vereniging de organisatie verzorgt. Voor vragen of nadere informatie over het programma kunt u mailen naar: KVMOZuid@aim.com

Reünie

De Vereniging Reünisten Elektromonteurs KM en de Reünistenvereniging Oud Machinisten KM houden een gezamenlijke reünie op 8 november 2017.

De reünie zal plaats vinden in het verenigingsgebouw van het Marinemuseum Sport- en Ontspanningsvereniging (MBSOV) 'de Dukdalf' te Den Helder, naast het Marinemuseum. Eenieder die gediend heeft als elektromonteur (ELMNT) of als TDE (TD) en eenieder die gediend heeft als Machinist (MACH) of als TDW (TD) is uitgenodigd tot het bijwonen van deze reünie. Partners of een introducties zijn van harte welkom. Belanghebbenden van beide

verenigingen krijgen een persoonlijke uitnodiging. **Inschrijving:** door overmaking van € 15,00 p.p. op IBAN NL97 INGB 000 5230648 t.n.v. de penningmeester Vereniging Reünisten Elektromonteurs KM, **of** op IBAN NL79 INGB 000 9555329 t.n.v. de penningmeester Reünistenvereniging Oud Machinisten KM

Informatie: Secretariaat ELMNT: W.H.J. van Keeken, 036-5329526, elmnt@kpnmail.nl - www.elmnt.org
Secretariaat MACH: V.L.T. de Roy van Zuydewijn, 0528-354883, victorrrz@planet.nl - www.romkm.nl

DE DEADLINE VOOR HET AANLEVEREN VAN KOPIJ VOOR DE RUBRIEK KVMO-ZAKEN VOOR HET SEPTEMBERNUMMER IS 16 OKTOBER 2017.

De Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

Ere-leden:
KTZT b.d. ir. S.J.J. Hoffmann
KOLMARN b.d. A.H.P. Knoppen
KTZ b.d. L.J.M. Smit
KTZA b.d. drs. T.G.D. Steenbeek

Hoofdbestuur:
Voorzitter:
KLTZ ing. M.E.M. de Natris
Vice-voorzitter:
KLTZ ing. W.P. Groeneveld
Secretaris:
vacature
Penningmeester:
KLTZ (LD) H.M.J. van de Burgt
Namens Afdeling Noord
KLTZ (LD) drs. R.J.M. de Leeuw
Namens Afdeling Midden
vacature

Namens Afdeling Zuid
KLTZ (TD) b.d. T.S. van Tongeren
Namens Werkgroep Postactieven
KTZA b.d. mr. M.J. Hellendoorn (wnd)
Namens Werkgroep Elders Actieven
L TZ1 (LD) KMR M. Venema
Namens Werkgroep Jongeren
vacature
Namens de Werkgroep Genderbeleid
KLTZ M.A.W. Riemens

Afdelingsbesturen:
Noord:
KLTZ (LD) drs. R.J.M. de Leeuw
KLTZ b.d. P.J. van Maurik
KLTZ b.d. B. Fritzsche
MAJMARNS M.M. van der Hoek bc
L TZ1 (TD) P.Y. Handgraaf-Blok

Midden:
KTZ (TD) ir. J.J. Bleijs
KLTZ b.d. J. de Jonge
KTZ b.d. H. van Eijsden

Zuid:
KLTZ (TD) b.d. T.S. van Tongeren
maj KL b.d. P. van der Laan
KLTZ (SD) b.d. A.J. Zwiers
KLTZA b.d. P.A. Brons (postactieven)

Caribisch Gebied:
KLTZ (LD) drs. P.J. van Roon

Adres secretariaat:
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
T : 070-3839504
F : 070-3835911
E : info@kvmo.nl
W : www.kvmo.nl

De KVMO heeft een samenwerkingsverband met Onderlinge Bijstand (www.onderlingebijstand.nl). Voor nadere informatie of het verkrijgen van aanvraagformulieren kunt u contact opnemen met het secretariaat KVMO.

Terugblik op geslaagd Maritiem Evenement 2017

Op woensdag 6 september 2017 was het weer zover: het jaarlijkse KVMO Maritiem Evenement voor postactieve en elders actieve leden van de KVMO. Inclusief de voorzitter KVMO en de begeleiders van de organiserende Werkgroep Postactieven wisten 105 deelnemers de weg te vinden naar het museum Broeker Veiling in Broek op Langedijk.

Na ontvangst met koffie en een Broeker bol in gebouw 'De Toekomst' verplaatste het gezelschap zich naar zaal 'De Achtervloer' in het historische veilinggebouw 'Het Verleden'. Daar heette voorzitter KVMO KLTZ Marc de Natris de deelnemers welkom en praatte hij hen onder andere op hoofdlijnen bij over de CAO-problematiek en de mogelijke verhoging van het defensiebudget.

Daarna was het woord aan KTZ Paul Willemse, projectleider vervanging MCM (de mijnbestrijdingsvaartuigen) van de Defensie Materieel Organisatie. In een boeiend betoog ging hij in op enkele grote materieelprojecten bij de KM: de vervanging van de M-fregatten, de onderzeeboten, de mijnbestrijdingsvaartuigen en de aanschaf van een tweede tanker. Ook de materieelprojecten bij de mariniers en de helikopters en de vervanging van wapensystemen op reeds bestaande schepen werden niet vergeten.

Na de lunch maakte een deel van de deelnemers een mooie vaartocht door het 'Rijk van de duizend eilanden', terwijl de andere deelnemers in twee groepen werden rondgeleid in het museum. Na een uur werden de groepen gewisseld. Vervolgens verzamelden alle deelnemers zich in de veilingzaal. Na een uitleg door de humoristische vrouwelijke veilingmeester kon met het bieden worden begonnen. Bloemkolen, groene, witte en rode kolen, uien, prei, paprika en radijzen verwisselden in een schier jolige sfeer tegen de geboden prijs van eigenaar.

Het aperitief werd opgeluisterd met een modeshow van West-Friese klederdracht door enthousiaste vrijwilligers van de Vereniging Behoud Westfries Kostuum. Ter afsluiting van de dag genoten degenen die zich daarvoor hadden opgegeven, en dat was de grote meerderheid van de deelnemers, van een uitstekende blauwe hap.

Uit de reacties bij het afscheid bleek dat men zich prima had vermaakt en dat de dag een groot succes was. Dat succes was mede te danken aan de vele vrijwillig(st)ers van het museum en het vriendelijke en hard werkende horecapersoneel.

De foto's van het Maritiem Evenement zullen binnenkort te zien zijn op de KVMO-website, onder 'Activiteiten', 'Fotoalbums'.

(foto's Marc Moussault).